P 090757
441 b

Den juridiske ekspedition
til Grønland
(1948-49)
Betænkning

HEFTE 3

FOLKETINGETS BIBLIOTEK
860101267996

FOLKETINGETS BIBLIOTEK

INDHOLDSFORTEGNELSE.

	Side
XI. Obligationsretten iøvrigt.	
Formueopgørelse	1
Indtægtsopgørelse	2
[illegible]	[illegible]
B. De loge ferenda	63

Følgende rettelser bedes venligst foretaget i h e f t e 3:

pag.	linie	forkert	læs
4	13 fo	på det på den anden	ved det på den anden
8	11 fn	gil Qutd	til Qutd
11	7-8 fo	salg af huse så højtideligt går for sig	salg af huse går så højtideligt for sig
14	11 fn	Kangatmiut	Kangamiut
19	6 fn	telegrafvæsenets	telegrafvæsenets personale
29	16 fo	slædekørere, der vederlægges	slædekørere vederlægges
29	18 fo	1948	1949
38	13 fo	samman	sammen
47	5 fo	at den der	at den, der
52	1 fo	og at tanken om at	og at
66	3 fn	socialt-medicinsk	social-medicinsk

INDHOLDSFORTEGNELSE.

Side

XI. Obligationsretten iøvrigt.

Formueopgørelse 1

Indtægtsopgørelse 2

A. Den bestående tilstand.

1. Køb og salg m.v. a. I almindelighed 3

b. Bestillingskøb, værksleje . 14

2. Arbejdsaftaler. a. Statens 19

b. Andre bortset fra c-e 22

c. Hushjælp 25

d. Budsendelse 28

e. Forvaring 29

3. Financiering 29

4. Sparekassen 39

5. Forsikring 40

6. Negotiorum gestio 43

B. De lege ferenda .....

1.a. Inddrivelse af fordringer 44

b-e. Fremstilling af de danske regler om fordringers stiftelse, gensidigt bebyrdende kontrakter, overdragelse af fordringer og fordringers ophør 46

2. Om mulighederne for at overføre de danske regler til Grønland 49

XII. Habilitetsregler.

A. Den bestående tilstand 59

B. De lege ferenda 63

Opgørelse over sparekasseindskud.

I.	31/3-49 Nan og Jhb	31/3-48 Skt	31/3-48 Fhb	31/3-47 Hbg	31/3-48 Ghb	31/3-49 Upv
1-10	99	44	71	86	70	10
10-20	58	20	13	28	25	7
20-50	106	31	28	68	32	11
50-100	110	23	28	47	27	11
100-200	71	22	24	52	20	8
200-300	27	11	15	22	11	3
300-500	28	13	10	23	9	7
500-1000	34	18	8	11	9	3
1000-2000	26	5	2	9	6	4
2000-3000	8	1	1	4	1	1
3000-5000			1	0	1	2
5000-10000	1		1	3		1
ø. 10000	1			1		
Ialt	151012	34649		93928	31299	28718
II.						
1-10	3	5	12	14	18	3
10-20	7	2	3	2	2	0
20-50	6	3	0	1	4	3
50-100	8	4	3	1	6	1
100-200	9	1	2	5	5	5
200-300	4	3	2	1	2	2
300-500	6	3	0	3	5	6
500-1000	4	3	1	4	2	2
1000-2000	4	3	1	4	1	2
2000-3000	4	3		0	1	1
3000-5000	0	1	1	4	1	0
5000-10000	4			2	1	2
ø. 10000	3	1				2
Ialt	94074	30497		40187	21280	90536

Oversigten er udarbejdet på grundlag af koloniernes sparekasseindberetninger, der omfatter 4 grupper:

A. Børn født uden for ægteskab.

B. Personer, der er ansat i institutionerne.

C. Andre grønlændere.

D. Danske.

1/3-49 pv	31/3-49 Jhv	31/3-49 Qutd	Um	31/3-49 Egm	31/3-49 Chb		
10	63	24	13	59	34	573	
7	11	9	11	27	5	214	
11	17	24	17	34	7	375	
11	20	27	21	36	8	358	
8	11	20	12	42	7	289	
3	6	10	10	16	3	134	
7	10	6	4	17	5	132	
3	5	6	2	15	4	115	
4	2	2	2	7		65	
1	1			1		10	
2	1			0		5	+ 8
1			1	1		8	
						2	
8	21163	17347	20239		7385		
3	9	6	8	10	3	91	
0	1	2	2	1	4	26	
3	3	4	2	5	1	32	
1	3	0	3	6	1	36	
5	1	2	1	1	4	36	
2	2	2	3	1	0	22	
5	1	4	1	2	1	32	
2	1	1	3	3	1	25	
2	2	3	1	0	1	22	
	0	0		1		10	
	2	0		1		10	
	1	1	1	1		13	
			1	1		8	
	21187	24635	42750		2854		

s spare- Oversigten medtager kun tallene fra grupper B og C. I indeholder tallene fra gruppe C, II tallene fra gruppe B. Denne gruppe omfatter også andre end fastansatte, f.eks. enker efter bestillingsmænd. For Nordgrønlands vedkommende hidrører tallene fra sparekasseindberetningerne pr. 31/3-1949. For Sydgrønland fra indberetningerne pr.31/3-1948, Jhb (Nan) pr.31/3-1949 og Hbg pr. 31/3-1947.

Indtægtsopgørelse, Nordgrønland.

Indhandlet for i finansåret 1948-49.	Kraulshavn	Tasiussaq	Prøven	Augpilagtoq	Upv	Jhv	Sar
o-1o	o	1	1	1	5	1	3
1o-2o	7	3	2	o	2	3	1
2o-5o	6	7	8	3	7	9	6
5o-1oo	9	9	19	1o	8	9	5
1oo-2oo	14	11	22	7	3	12	19
2oo-3oo	13	11	7	5	2	9	14
3oo-5oo	1o	8	15	7	1	15	5
5oo-1ooo	5	12	6	4		21	
1ooo-2ooo		1	1			2o	
2ooo-3ooo						1	
3ooo-4ooo							
Antal mænd mellem ca. 15 og 55 år	64	57	63		8o	121	6o
Ialt	13251	17o55		8433	1994	54ooo	9ooo

Indtægtstallene er taget fra repartitionslisterne, der indeholder oplysninger om, for hvilket beløb hver enkelt har inveret produkter til handelen. På listerne medtages alle, der indhandlet, jfr. regulativ, B & K 1932, p.876.

Repartitionen beregnes i Sydgrønland på et andet grund, og der haves ikke materiale til belysning af kontantindtægte i Sydgrønland. Generelt kan det siges, at de må formodes ligge noget højere end gennemsnittet i Nordgrønland. Grønlandskommissionen angiver i betænkningen vedrørende boligbyggeri m., at den gennemsnitlige kontantindtægt for finansåret 1947/48 udgjorde ca. 1300 kr. pr. grønlandsk familie.

Sarqaq	Qutd	Ghv	Satut	Kangat-siaq	Igini-arfik	Niaqor-narssuk	Agto	Maner-miut
3	22	4	1				1	1
1	1	2	1	1			0	1
6	7	12	9	2	1		2	5
5	3	4	6	6	0		1	3
19	3	9	17	9	6	7	6	4
14	0	8	14	8	2	10	10	3
5	4	6	10	23	6	12	18	7
		10	4	25	22	26	15	20
		1		10	12	6	10	7
				4				
				1				
60	230	65	57		53	65	69	49
9000			12700	56700	35500	35500	33000	29000

der inde-
ıar indleve-
, der har

grundlag,
ıdtægterne
de at lig-
ınlandskom-
ıri m.v.,
147/48 an-

Hunde Ejlande	Akunaq	Egm	Chb	Claushavn	Riten-benk	
1		2	5	2	1	52
o	1	2	3	2	o	32
7	3	1o	6	13	o	123
5	2	6	9	4	3	121
9	5	14	4	7	1	189
1	8	8	4	9	2	148
1o	8	14	8	1o	7	2o4
1o	35	23	2	1o	8	258
1o	11	4			1	94
		1				6
						1
38	87	169 a)		54	22	
25000	45000	33000	7000	14500	1o500	

a) Sygehus, efterskole, kateketskole ikke medregnet.

XI. OBLIGATIONSRETTEN IØVRIGT.

A. 1. Køb og salg m.v.

Den oprindelige eskimoiske livsform forudsatte ingen eller dog kun en ganske ubetydelig økonomisk forbindelse med omverdenen. De stadige rejser gav dog anledning til et vist handelssamkvem[1], og det fremgår af Egedernes relationer, at vareudvekslingen med de fremmede hvalfangere i årene før og umiddelbart efter kolonisationen ikke havde tilfældighedens karakter, idet grønlænderne på de tider, skibene kunne ventes, samledes der, hvor skibene plejede at løbe til land.

Handelen på Grønland forbeholdtes allerede kort efter kolonisationens begyndelse et monopol, efter 1776 den kgl. grønlandske Handel. Den nugældende bestemmelse herom er § 21 i lov om Grønlands styrelse af 18.april 1925, hvorefter al handelsvirksomhed på Grønland er forbeholdt den danske stat. Denne handel finder i Grønland sted over de derværende handelsstationer, der drives af den danske stat og ledes af statsansatte funktionærer. I den såkaldte generaltakst, der fornys hvert år, opføres de varekategorier, "karakterer", som det er hensigten at have til udhandling og indhandling, og deres priser.

Ifølge § 21 skal der dog være adgang til fri handel mellem grønlænderne indbyrdes.

a. Omfanget af denne handel begrænses jo allerede kendeligt derved, at alle importerede varer og en del grønlandske forhandles af monopolets butikker. Yderligere begrænses den som følge af det grønlandske erhvervslivs særlige struktur, der bl.a. ytrer sig i, at der ikke eksisterer nogen større arbejdsdeling.

---

1) Genstand for handel var bl.a. vegsten, jfr. Dalager p. 15: "I forrige Tider vare der visse Familier i Revieret, som giorde Profession af, at brække og forarbeyde Vægsteen til Kiedler og Lamper, hvilke de debiterede baade til Norden og Syden ...." og fra Nordgrønland ben, jfr. Crantz, p. 227.

Sit største felt har den indbyrdes handel inden for proviantforsyningen. Men også her spiller den kun en beskeden rolle. Størstedelen af befolkningen er beskæftiget med produktion af levnedsmidler, og selv den del af den, der har andet erhverv, er overvejende selvforsynende med hensyn til grønlandsk proviant.

Det behov for forsyning med grønlandsk proviant, der skal dækkes ved salg fra producenterne er således ret begrænset, men varierer fra koloni til koloni efter befolkningens størrelse og erhvervsmæssige sammensætning. Størst er det i Qutd, af hvis befolkning kun et mindretal er frie erhververe. Her har i en årrække bestået den ordning, at udstedsbestyreren på det på den anden side af Vajgattet beliggende udsted, Sarqaq, har opkøbt sælkroppe til videresalg i Qutd. Udstedsbestyreren køber hos stedets fangere til priser, som han fastsætter, og som forhøjes af ham, når han finder, at det almindelige prisniveau begrunder en prisstigning. Priserne på de enkelte sælkroppe fastsættes efter sort og størrelse af udstedsbestyreren uden medvirken af nogen repræsentant for køberen. Sælerne afhentes af både tilhørende kulbrudet og sælges i Qutd, tidligere fra kulbrudets kontor, nu af handelen. Udgifterne til lastning og losning og ved salget bæres af handelen, der også bærer tabet ved eventuelt svind. Betalingen for det, der sælges i Qutd fradrages i køberens løn. Udstedsbestyreren betaler sine leverandører kontant og modtager senere betaling fra handelen efter regning. Udstedsbestyreren har tidligere beregnet sig en provision på 10%, men har nu forhøjet provisionen til 15%. Omsætningen påregnedes i 1949 at ville andrage ca. 8000 kr. Denne handelsvirksomhed har ikke givet anledning til uoverensstemmelser mellem sælgere og købere, dog har der i år været ført forhandlinger mellem udstedsbestyreren og handelslederen i Qutd i anledning af at denne ved afregningen af et parti havde fradraget betalingen for noget sælkød, der ikke havde kunnet afsættes, eller som havde måttet afsættes til underpris. Udstedsbestyreren anså sig for berettiget til afregning uden fradrag, idet han mente, at ikke han, men handelen måtte bære risikoen for, om videresalget lykkedes.

Ved de fleste andre kolonier er forsyningerne fra udstederne organiseret på en noget lignende måde. Provianten,

navnlig fugle, i Nordgrønland også sælkød, aftages af udstedsbestyreren til priser, der fastsættes af denne, eventuelt efter forhandling med kolonibestyreren, og udstedsbestyreren indsender provianten til kolonibestyrerne med tilfældige lejligheder og modtager til dækning af svind m.v. en provision på mellem 10 og 15%.

Iøvrigt afsættes provianten af producenterne direkte til forbrugerne. Dette gælder først og fremmest i den lokale handel. Men på de steder, hvor der findes en via udstedsbestyrerne formidlet handelsvirksomhed med proviant, forekommer det også, at producenter uden for kolonistedet rejser ind til kolonien for at afsætte deres produkter direkte til forbrugerne, og der er enkelte både, der driver fangst til søs, som berejser flere kolonisteder for afsætning af produktionen.

På steder, hvor handelen ikke er organiseret med udstedsbestyrerne som mellemled, foregår handelen med forsyninger fra udstederne ved direkte afsætning fra producent til forbruger. Dette gælder f.eks. i Jhb. Der er ikke her fremstået private handlende til varetagelse af de funktioner, som andet steds er i hænderne på udstedsbestyrerne. Dog foreligger der en enkelt ubekræftet oplysning om, at der i Jhb skal være en opkøber, der aftager produkter fra udstederne til videresalg med avance på kolonistedet. Noget i retning af torvehandel kendes ikke. Forbindelsen mellem sælger og køber tilvejebringes sædvanligvis på den måde, at køberen pr. brev eller vist oftere mundtligt gennem rejsende, navnlig besætningsmedlemmer på handelens fartøjer, retter henvendelse til personer, der i forvejen er ham bekendt, i reglen således at vederlaget forudbetales samtidig med bestillingen.

Prisfastsættelsen er i reglen ikke ubundet. Så godt som overalt er der faste priser, opført i en prisliste. Disse priser bliver hyppigt til derved, at de for hver generaltakstperiode aftales på et møde mellem producenter og forbrugere. De er forsåvidt uforbindende, som der ikke er knyttet nogen retsvirkning til ikke-iagttagelse, men føles utvivlsomt i betydelig udstrækning som forpligtende. Opfattelsen synes dog at variere noget fra sted til sted. I Ghv er der til prislisten knyttet en straffebestemmelse, hvorefter både sælger og køber kan straffes for aftaler om over-

pris, men denne bestemmelse savner dog formel hjemmel, idet prislisten ikke synes stadfæstet som vedtægt. Det ses af SRforhandlingerne fra flere steder, at der ofte har været fremsat forslag om prisliste ved vedtægt. Af KR i Upv i 1938 fremsattes der over for landsfogeden anmodning om, at der for hvert finansår måtte blive fastsat priser "angående grønlændernes indbyrdes handel .... Dette behøves i høj grad." Som eksempler på de varer, prislisten skulle gælde, nævntes kamiksåler, skind, fugle og fisk samt tråd og syning. Anmodningen besvaredes af landsfogeden med, at det ikke var praktisk gennemførligt, idet der henvistes til landsrådsforhandlingerne i Nordgrønland 1921 og 1923 og i Sydgrønland i 1934 og 1936. Forhandlingerne i Nordgrønland i 1921 var foranlediget af en henvendelse fra KR i Diskofjord, der ville have forhindret, at prisen på sælskind i den private handel blev altfor høj, fordi det derved blev vanskeligt for enker og dårligt stillede at skaffe sig sælskind. Landsrådet så sig ikke i stand til at forandre dette forhold. På mødet i 1923 afviste formanden en henstilling om prisfastsættelse på skind. På Sydgrønlands landsrådsmøde i 1934 foreslog et medlem, at man henstillede til KRene at opstille vejledende prislister og opfordrede befolkningen til at følge dem. Forslagsstilleren motiverede det med, at der ofte i befolkningen var uenighed om priserne på ting som vildt, skind, fisk, tilskårne skind, kamikker etc. Forslaget vedtoges.

Mens sådanne vejledende prislister som nævnt har vundet stor udbredelse, vides der ikke at være stadfæstet nogen vedtægt om priser, derimod er der i nogle tilfælde af SRene vedtaget forslag herom, således Ghb i 1944: "da jægerne efterhånden ofte forlanger ågerpris og i fleste tilfælde hos folk, som har mindre råd til at betale sådan overpris." Spørgsmålet er stadig aktuelt; det drøftedes på SRmøderne i 1949 i Upv og Fhb.

Handelen med proviant foregår som oftest således, at ydelserne udveksles samtidig. Men afvigelser forekommer. I Itvidleq har ekspeditionen fået en beretning om en Itivdleq´er, der solgte hvalroskød i Hbg. Afsætningen gik i en rivende fart, hvorfor han lod en af sine ledsagere opnotere navnene på dem, der købte uden samtidig betaling. Flertallet af debitorerne betalte uden vanskelighed, men

nogle, der ikke var blevet afkrævet betalingen straks efter, vægrede sig ved at betale under påberåbelse af, at de havde betalt. Sælgeren henvendte sig ikke til KR om inddrivelse, idet han anså det for nytteløst, idet de betalingsuvillige jo ville kunne hævde, at den mand, som havde noteret købernes navne, "kunne have skrevet forkert." Nu sælger han kun mod kontant betaling.

Hyppigere end salg på kredit er salg mod forudbetalt købesum, hvad der bl.a. står i forbindelse med, at efterspørgslen efter grønlandsk proviant overstiger udbudet.

Der foreligger ingen SRT- eller KRafgørelser, der belyser spørgsmålet om, hvem der ved forsendelsessalg bærer risikoen under forsendelse. Forsendelse, såvel af penge som af varer, sker hyppigst med tilfældige lejligheder, med besætningsmedlemmer på handelens fartøjer eller ved kajakmænd eller motorbådsrejsende, vistnok kun undtagelsesvis gennem det officielle postvæsen. De mundtlige oplysninger, der er meddelt, går ud på, at afsenderen bærer risikoen. Dette gælder dog ikke udstedsbestyrerne, der indsender proviant til videresalg i kolonien, i hvert fald ikke, hvis det drejer sig om større tab.

Provianthandelen synes i det hele ikke at have rejst retlige problemer, og der er ikke bemærket SRT- eller KRsager derom.

Behovet for forsyning med hundefoder, først og fremmest tørret hajkød, fremkalder også et vist indbyrdes handelssamkvem. De frie erhververe er i det store og hele selvforsynende, men bestillingsmændenes og de danskes behov må tilfredsstilles ved køb. Hovedparten af denne handel formidles gennem den statslige handelsorganisation; kun en mindre del ved indbyrdes handel. I Qutd lejede KR i 1948 en motorbåd, som sendtes til Ritenbenk for at købe hajkød hos en derboende grønlænder. Der var ikke i forvejen aftalt nogen pris med sælgeren, men KR vidste, hvormeget udstedsbestyreren plejede at betale. Kødet solgtes siden af KR for indkøbsprisen + transportomkostningerne, d.v.s. leje af båd og udgift til mandskab. KRformanden og et KRmedlem forestod salget. Der kunne gives henstand med betalingen til finansårets udløb, således at kommunekassen lagde penge ud i mellemtiden.

De fleste steder er der mangel på sælskind, enkelte steder en produktion, der overstiger det lokale behov.

Sælskind er takstvare, og handelen dermed formidles af monopolhandelen, der køber og sælger til takstpriser. Efterspørgslen i Sydgrønland er imidlertid langt større end udbudet, og man kunne vente, at producenterne ville se en fordel i at sælge uden om handelen til højere priser. Der er nu heller ingen tvivl om, at sælskind spiller en betydelig rolle i den indbyrdes handel mellem grønlænderne, men der er dog ikke tale om, at den har taget en egentlig erhvervsmæssig karakter. Der foregår salg fra Nordgrønland til bekendte i Sydgrønland og til rejsende, der ofte optræder som bud medbringende købesummen fra hvervgiveren. Kun fra enkelte steder haves der oplysning om distancehandler med ubekendte. I Satut fortalte man således, at fåreholdere i Sydgrønland havde rettet henvendelse til KR om at sætte dem i forbindelse med solide fangere, der ville bytte sælskind med fåreskind. I Um havde man været inde på noget lignende, men man anså forsendelsesmulighederne for at være "for usikre".

Et karakteristisk træk ved det grønlandske samfund er som nævnt den manglende arbejdsdeling. Hver familie fremstiller - fraset, hvad der købes i butikken - selv sine fornødenheder, hus, båd, redskaber, beklædningsgenstande.

Forskellige prislister viser dog, at der også finder omsætning sted af sådanne goder. Prislisten for Um, der er den mest omfattende, ekspeditionen har set, indeholder 256 karakterer, der for en dels vedkommende ganske vist er specifikationer af hovedkarakterer. Blandt karaktererne indgår syning (af skind og tøj), færdigvarer såsom kamikker, anorakker o.s.v., redskaber, hundeslæder, tilbehør til slæder m.v. Fra Sarqaq sendes der færdiglavede kamikker og vanter gil Qutd i ret betydelige mængder. I 1949 androg omsætningen ca. 4000 kr. Varerne opkøbes af udstedsbestyreren i Sarqaq hos fangerne til priser, der fastsættes i hvert enkelt tilfælde efter kvaliteten, hvorefter de på samme måde som beskrevet ovenfor sendes til tidligere kulbrudsbestyreren, nu handelslederen, der videresælger dem.

Indbyrdes handel med færdige beklædningsgenstande har dog undtagelsens karakter. Prislisterne angår, foruden proviant, først og fremmest priser på syløn, hvad der især har praktisk betydning på sådanne steder, hvor en enkelt familie er i besiddelse af symaskine. Derimod er der en betydelig

handel med danske, især tilrejsende med hensyn til husflidsarbejde, der også sælges - på sine steder i ret anselige mængder - til opkøbere fra Håndarbejdets Fremme, en afsætning, der i hvert fald visse steder i det sydligste Grønland spiller en ikke uvæsentlig økonomisk rolle.

Dette område er ikke ganske blottet for retsafgørelser. SRT Ghb 1938: W, der var dansk, havde i efteråret 1936 bestilt 3 fotografialbum hos H til en samlet pris af 18 kr. I efteråret 1937 konstaterede W, at bladene gik løs i ryggen, når billederne var klæbet ind og hævdede, at dette skyldtes, at de var indhæftede og ikke som forudsat og tidligere leveret indsyede. H anførte, at prisen var mindre end den sædvanlige og bestred, at der forelå nogen mangel, ligesom han henviste til, at reklamationen var sket for sent. "Såfremt han var blevet gjort opmærksom på forholdet blot nogle dage efter leveringen, da ville han have udført reparationen vederlagsfrit, hvilket er almindelig kautume." Efter at retten havde udfoldet energiske bestræbelser på at opnå en forligsmæssig ordning, afsagdes følgende dom: "H tilpligtes at reparere omhandlede tre albums på forsvarlig måde .... inden for et tidsrum af en måned fra dags dato, dog at arbejdet ikke, på grund af den sene reklamation udføres vederlagsfrit, men således at hver af parterne bærer halvdelen af beløbet for reparationen, der for samtlige tre bind efter sagsøgtes oplysning vil beløbe sig til 4,50 kr." Retten fandt, at W med føje havde kunnet vente, at bindene ville have kunnet holde til indklæbning. KR Fhb 1947: H envendelse fra A, der opholdt sig i Danmark, i anledning af at P, der havde fået tilsendt kjolestof og 30 kr. for at købe et sælskind og nogle andre ting, kun havde sendt skindet. P erkendte og erklærede sig villig til at betale de 30 kr. KR Egm 1948: Henvendelse fra KR i Jhv om, at S, der havde købt en kjole af en jakobshavner, kun havde betalt halvdelen af købesummen. S lovede snart at betale den resterende halvdel. I tilslutning til sagen oplystes det, at S ved første afhøring havde erklæret, at kjolen ikke var ret meget værd, og at hun ikke ville betale mere end det allerede erlagte. KR i Jhv svarede, at kjolen var god nok, og derefter gik hun ind på at betale som anført. Samme KR 1948: Klage fra udstedsbeer over, at M, som havde fået forskudsbetaling for klæder, som hun skulle sy til ham, ik-

ke havde sendt ham noget. M erklærede, at hun var i gang og snart var færdig. KR Skt 1938: Af en anmeldelse angående en berigelsesforbrydelse fremgår, at der var truffet aftale om forarbejdning af tøj til en person på en anden plads. Sælgeren påstod, at det var afsendt, køberen, at det aldrig var modtaget. Sagen oplyser intet om, hvorvidt købesummen skulle betales. Af en skrivelse af 8.marts 1944 i sysselmandens arkiv i Ghb fremgår det, at T i Ghb distrikt havde skrevet til sysselmanden i Egm om at indkræve nogle penge hos en kateket, som denne skyldte for nogle renskind, som T i 1940 havde sendt ham, og for hvilke han skulle have haft kajakskind til gengæld.

Huse omsættes kun lidt. Det hører til sjældenhederne, at en mand sælger sit hus, fordi han vil have sig et nyt. Flytter en familie, tager den oftest huset med sig og stiller det op på det nye sted. I Qutd, hvor hovedparten af husene er opført med lån fra kulbrudet, eller solgt af kulbrudet, er det dog det sædvanlige, at huset bliver stående efter den bortflyttede mod eventuel tilbagebetaling af en forholdsmæssig del af købesummen. Hyppigst forekommende er salg af huse fra dødsboer. Da det kun er få købere, der er tilstrækkelig kapitalstærke til selv at betale købesummen, sker købet i reglen i forbindelse med udgivelse af sysselkasselån. Ofte indestår der i dødsbohuset en rest af et sysselkasselån. Det er derfor yderst sjældent, at aftale træffes direkte mellem sælger og køber. Oftest indgås de under medvirken af sysselmanden eller SRs byggeudvalg, eller på udstederne af KR. Aftalernes indhold går typisk ud på, at køberen overtager huset for det sysselkasselån, der indestår, men undertiden sker der også udbetaling til boet, en udbetaling, der eventuelt skaffes til veje ved sysselkasselån. I en KRsag fra Fhb fra 1943 omtales en overdragelse på særprægede vilkår. H havde solgt sit hus til sin stedsøn P for 800 kr. Dette beløb blev ifølge aftalen "båndlagt" til reparationer. H skulle have renterne af beløbet og forbeholdt sig ret til at bo på loftet. Sagen var rejst i anledning af at H beskyldte P for at være nærgående over for hende. KR og sysselmanden bestemte, at de 800 kr. skulle udbetales til H, således at hun selv kunne bygge hus. Det er vistnok ikke sædvanligt, at der ved salg af huse udfærdiges noget overdragelsesdokument.

I landsfogedarkivet er der dog fundet et "skøde" af 15/9-1936, der lyder således: "Sysselmanden i Ghb S skøder og overdrager herved til enke .... det hus i Islandsdalen, som er blevet opført af Aron Livesen, og som henligger for sysselkassens regning. Købesummen 400 kr. er blevet indbetalt hertil, og for denne meddeles herved saldokvittering", men det er vist sjældent, at salg af huse så højtideligt går for sig.

Uenighed over sådanne køb synes sjælden. Fra Upv kendes et forlig i anledning af et husbytte. KR 1944: A havde i 1943 byttet hus med P, og gjorde gældende, at P ikke havde opfyldt de forpligtelser, han havde påtaget sig ved overdragelsen. Forliget kom til at gå ud på, at P skulle sætte tagpap på huset og, når A havde lagt tørvemur om det, tætne det med ler.

Hundeslæder, endda specificeret efter forskellige konstruktioner, er optaget i den tidligere omtalte prisliste fra Um, og ifølge mundtlig oplysning fra stedet skal omsætning af slæder og de dertil hørende dele og redskaber ikke være helt sjælden. Tilsvarende oplysninger haves ikke fra andre steder, og det tør formodes, at handel med hundeslæder har et yderst begrænset omfang.

Både handles noget hyppigere, navnlig ved dødsfald eller bortflytning, men handelen med mindre både spiller ingen praktisk rolle. Derimod foreligger der i ikke så få tilfælde oplysning om salg af motorbåde fra grønlændere. I det nordgrønlandske landsfogedarkiv er der bemærket en henvendelse til landsfogeden fra en dansk udstedsbestyrer, der havde købt en motorbåd af boet efter en grønlandsk udstedsbestyrer, og som efter at have modtaget båden, fandt flere alvorlige mangler ved den. Det fremgik af sagen, at køberen ikke selv havde besigtiget båden, men havde ladet en anden gøre det på sine vegne. Landsfogeden besvarede henvendelsen med, at køberen selv måtte have undersøgt båden, og at han ikke nu kunne påberåbe sig manglerne. I Upv skal en dansk assistent, som havde købt en motorbåd i Hbg, have truffet aftale med en grønlænder i Jhv om salg af båden til ham. Om salget oprettedes skriftlig kontrakt, der bl.a. indeholdt bestemmelser om kontant betaling og om overtagelse af assurancen pr. skæringsdag. Køberen besø motorbåden og prøvesejlede den, men meddelte senere pr. telegram, at han

ønskede at ophæve handelen, da en medinteressent mod forventning ikke ønskede at deltage. Sælgeren ønskede at fastholde salget, men efter at en meddelelse herom til sysselmanden på køberens hjemsted havde ført til oplysning om, at køberen ikke var god for købesummen og ikke kunne opnå sysselkasselån, opgav sælgeren at fastholde handelen, og der foretoges ikke videre. I Hbg meddeltes det, at der i 1948 var solgt fire motorbåde af grønlændere, men at det var usædvanligt mange på eet år. Det var skik inden salget at lade værftet foretage en vurdering af båden, og i reglen solgtes båden til denne vurderingspris. Den ene af bådene var blevet solgt til et KR, og denne båd blev leveret før købesummen blev erlagt, idet der ikke fandtes at være nogen risiko ved at yde en kommune kredit. En anden af bådene, som var blevet solgt af KR i Hbg, blev averteret til salg i den grønlandske radioavis. Båden var blevet vurderet af værftet, men den pris, der forlangtes, lå lidt over vurderingsprisen. Der indkom fem tilbud. Det første, der modtoges, kom fra en udstedsbestyrer i Sydgrønland, og da denne tilbød kontant betaling, blev han foretrukket. Da båden kom frem til køberen reklamerede han, idet han ikke fandt, at båden svarede til den ved averteringen givne beskrivelse. Båden blev herefter pånyt averteret til salg af KR (antagelig vederlagsfrit), hvorefter den solgtes til en udstedsbestyrer i Nordgrønland, der sammen med sit tilbud sendte købesummen. KR betragtede det som sig uvedkommende, hvorledes leveringen af båden fra køber 1 til køber 2 skulle ske, idet man mente, at det måtte blive en sag mellem de to købere. Det er ekspeditionen bekendt, at båden i løbet af sommeren 1949 leveredes til køber 2. Også fra Jhb distrikt foreligger der oplysninger om nogle motorbådssalg. En af bådene, der solgtes, fordi sælgeren agtede at anskaffe sig en større, betaltes kontant af køberen med sparekassoindskud; også restlånet udbetaltes. Om salget af en anden motorbåd blev der under kolonikontorets medvirken oprettet en kontrakt. Ifølge kontrakten var købesummen aftalt til 3000 kr. at erlægge således: Ved leveringen 800 kr., der skulle indbetales som delvis afdrag på restgælden til styrelsen, som udgjorde 1487 kr., i finansåret 1949/50 500 kr. til sælgeren, i 1950/51 500 kr. til sælgeren og 687 kr. til styrelsen og i 1951/52 513 kr. til sælgeren. Kontrakten in-

deholdt tillige bestemmelse om skæringsdag for assurancen. Der forelå ved ekspeditionens ophold i Jhb i september 1949 endnu intet tilsagn fra styrelsen om, at den ville godkende overdragelsen. Det viste sig efter leveringen, at motoren var i uorden, således at en reparation til ca. 200 kr. var nødvendig. Det mentes, at dette kom som en overraskelse for køberen, men at køberen ikke ville finde på at gøre vrøvl i denne anledning. KRformanden på stedet, med hvem spørgsmålet drøftedes, mente, at køberen måtte kunne kræve udgiften til reparationen dækket hos sælgeren, idet han henviste til den regel, der gælder om de af styrelsen udsendte motorbåde, der skal undersøges af koloniens smed, inden de udleveres til køberne. I Igaliko havde der også fundet nogle motorbådshandler sted. I 1948 havde H købt en motorbåd af en dansk tjenestemand for 3500 kr. Efter et par måneders forløb virkede motoren ikke længere, og en raparation trak meget længe ud. Det havde ikke været på tale at søge handelen ophævet i denne anledning, og der havde ikke været rettet nogen henvendelse til sælgeren desangående. Denne motorbåd er nu indgået i en byttehandel om en større motorbåd, som er købt i Jhb. Denne skulle koste 8000 kr., der skulle betales med motoren i den lille motorbåd, hvis værdi ansattes til 2000 kr. 4000 kr. skulle betales kontant, for 1000 kr. skulle der leveres får til sælgeren og de resterende 1000 kr. skulle betales senere.

Handelen med motorbåde har ikke givet anledning til retssager, men der foreligger fra Hbg oplysning om, at der er sket henvendelse til sysselmanden i anledning af, at nogle købere af en motorbåd havde fundet, at de havde betalt for meget for den. Da det stod fast, at det forlangte vederlag var aftalt, viste sysselmanden sagen fra sig.

Et spørgsmål, der har berøring med det her omhandlede, er blevet afgjort ved et SRforlig i Hbg i 1947. To brødre A og B havde i forening købt en motorbåd for 2800 kr. På grund af uenighed aftalte de, at A skulle overtage båden mod at betale B 1400 kr. Efter at båden var blevet reparereret dels ved As eget arbejde, dels for hans regning, solgte A båden for 5000 kr. Under henvisning hertil gjorde B krav på betaling af ialt 2000 kr. hos A. Sagen forligtes således, at B fik 2000 kr. ÷ de positive reparationsudgifter, ca. 320 kr.

Hundekøb synes efter de foreliggende oplysninger ikke helt sjældent forekommende, bl.a. til fornyelse af stammerne. Ofte bestemmes prisen til de for nedslagning af hunde fastsatte erstatningstakster, og undertiden gives der køberen lejlighed til ved at køre med spandet at udvælge den bedste hund. Nogen større praktisk rolle spiller denne omsætning dog vist ikke, og der er ikke bemærket sager om uoverensstemmelser mellem sælger og køber i sådanne handler. I Jhv, der skal have særlig gode slædehunde, sker der opkøb af hunde til ekspeditioner. Disse opkøb formidles af kolonibestyreren, og de priser, der betales, ligger betydeligt over erstatningssatserne.

I fårcholderdistrikterne i Sydgrønland finder der en begrænset handel sted med kreaturer og heste. Forretningerne synes at blive afsluttet på grundlag af standardpriser, der bestemmes efter fåreavlsstationens priser. Handlerne vides aldrig at have givet anledning til uoverensstemmelser mellem sælger og køber. Indbyrdes handel med får, lam eller væddere forekommer næsten aldrig. Illustrerende er en meddelelse fra Narssaq, hvorefter en gammel fårcholder, der agtede at opgive sin bedrift, var sindet at sælge sin besætning af får og kreaturer til fåreavlsstationen, endskønt han var bekendt med, at en ung mand, der agtede at nedsætte sig, var køber dertil. Denne har han henvist til at søge fårene udleverede som lån fra fåreavlsstationen.

b. Forskellige steder i Grønland fremstilles husflid af ben. I Upv bruges ben, der indkøbes i butikken, og arbejderne sælges direkte ud af huset til tilrejsende, en mindre del udføres efter bestilling og sendes til ordregiveren. Det er kun undtagelsesvis, at ordregiveren sender materiale til forarbejdning. I Kangatmiut, som er det vigtigste produktionssted, er det omvendt det overvejende sædvanlige, at ordregiveren selv lægger materialet til, og at arbejder kun udføres på bestilling. De færdige figurer sendes ikke pr. efterkrav, men overgives til privat postbesørgelse til bådmandskaber. Med forsendelsen følger regning, som erfaringsmæssigt i reglen betales straks. Endskønt der ofte udføres arbejde for fremmede, har der aldrig været vanskeligheder med betalingen. Fra Fhb distrikt kendes en aftale om fremstilling af skulpturer i Vegsten. Producenten tilvejebringer selv materialet. Det er kun und-

tagelsesvis, at der udføres arbejder på bestilling. Producenten har en kontrakt med en kunsthandler i København, hvorefter hele produktionen skal leveres til aftageren, dog med en vis returneringsret. Kontrakten opfyldes angiveligt ikke efter sit indhold, idet producenten på sin side uanset kontraktens bestemmelser sælger hovedparten af sin produktion i Grønland.

Også på andre felter forekommer aftaler om forarbejdning af andres materialer. Foran er omtalt, at der i prislisterne er optaget priser for syarbejde og fremstilling af hundeslæder. Størst praktisk betydning har vistnok bådebygning. Der er, bortset fra de på bådeværfterne ansatte, ikke grønlændere, der som hovederhverv ernærer sig ved bådebygning for andre, endsige grønlændere, der har virksomheder, der beskæftiger fremmed arbejdskraft til sådant formål. Men der er på forskellige steder særligt håndværkskyndige, eller uddannede fastansatte håndværkere, der erhvervsmæssigt giver sig af med bådebygning. Forholdet mellem kontrahenterne varierer fra producent til producent, men så godt som altid lægger den, der bygges for, selv materialerne til. I reglen fastsættes vederlaget først, når båden er færdig. Undertiden aftales prisen dog på forhånd. Med en bådebygger i Chb distrikt, der byggede både for sysselkassen, var der således f.eks. truffet aftale om, at han for bygning af en båd skulle have et vederlag på 250 kr. Det var dog meningen, at denne pris skulle reguleres, når arbejdet var færdigt. I Um var der på samme måde indgået aftale med en grønlænder om bygning af en båd til sysselkassen, og prisen var aftalt til 40 kr. Ved afleveringen forlangte han mere, men sysselmanden fastholdt aftalen, hvad bådebyggeren angiveligt blev noget fortørnet over. I Skt bygger en af koloniens tømrere både for andre i sin fritid. Hans priser fastsattes i nogle tilfælde på forhånd, i nogle tilfælde først efter færdiggørelsen, men det lod sig ikke gøre at få bragt på det rene, efter hvilke principper prisen fastsattes. Dog syntes de priser, som skulle betales af danske at være noget højere end priserne for tilsvarende både bygget for grønlændere. Det oplystes, at aftagerne undertiden, når de havde været heldige med fiskeriet fra båden, havde betalt mere end den aftalte pris. Aftalerne var altid blevet indgået mundtligt, dog var der i eet tilfælde blevet indgået telegrafisk

aftale om levering af en pram til Egm. Da prammen var færdig, blev den opsendt med et kystfartøj, men båden oplossedes undervejs, og da køberen omsider overtog båden, var den kommet i mindre god stand, og han forlangte afslag i prisen. Bådebyggeren meddelte køberen, at han kunne gøre, som han ville, men at han fandt, at en pris på 25 kr. + et sålesskind ville være passende, og det fik han. En bådebygger i Hbg plejer at oprette en kontrakt med den, der bygges for, idet han tidligere, da der blot forelå mundtlig aftale, undertiden var kommet ud for vanskeligheder med inddrivelse af betalingen. Han henvendte sig derfor til KR, der hjalp ham med at sætte en sålydende standardkontrakt sammen: "NN og jeg er blevet enige om, at jeg skal bygge en båd for ham, og at han skal hjælpe mig med at bygge. Jeg skal have .... kr." Denne kontrakt underskrives af ham og medkontrahenten og udfærdiges i to eksemplarer, hvoraf medkontrahenten får det ene, og han selv beholder det andet. Når båden er færdigbygget og betalt, får han køberens kontrakteksemplar igen. Kvittering anvendes ikke. Betalingen sker normalt kontant. Dersom betaling ikke præsteres, når båden er færdig, plejer han dog at udlevere den, idet han under hensyn til, at det er køberens materialer, ikke mener at kunne udøve nogen tilbageholdsret.

For få år siden er der i Egm oprettet et bådebyggeri med det formål at foretage seriebygning af motorbåde og joller til den grønlandske befolkning. Der etableres dog intet direkte kontraktsforhold mellem bådebyggeriet og køberen, idet denne ifølge reglementet for bådebyggeriet, B & K 1947, p.79, skal indgive bestilling til kolonibestyreren på samme måde som med hensyn til både, der udsendes fra Danmark. Kolonibestyreren sender bestillingerne til landsfogeden med sine bemærkninger, og denne afgør derefter, om bestillingen skal fremmes. I bekræftende fald går bestillingen videre til bådebyggeriet. Når båden er bygget, sendes den til kolonibestyreren, der udleverer den, og, såfremt den ikke betales kontant, foranlediger kontrakt oprettet efter samme regler som ved udsendte motorbåde. Finder en køber, at båden lider af mangler, skal besigtigelse ske ved den stedlige koloni, der indberetter sagen til landsfogeden, som efter forhandling med lederen af bådebyggeriet træffer bestemmelse med hensyn til mangelens af-

hjælpning. Tilsvarende regler er fastsat for det sammestedsbeliggende motorværksted.

Reparationer på både udfører bådejerne selv, i hvert fald reparationer på mindre både, og som overvejende hovedregel også på motorbådene, forsåvidt angår skader på skroget. Men da de sædvanligvis ikke selv mestrer motorskader, må disse reparationer udføres af fagmænd, koloniernes håndværkere, eller værfterne. For reparationer, der udføres af koloniens håndværkere, skal motorbådsejeren efter cirkulæret om reparationer af motorbåde i privat eje, Tjenestemeddelelser 1933, p.4, betale samtlige de til reparationen medgåede materialer til takst- eller specifikationspris; arbejdskraften skal betales med sædvanlig lejetbetaling og forsåvidt angår fastansattes arbejde med 1/300 af den pågældende fastansattes samlede årsløn pr. dag. Skal reparationen udføres på motorværkstedet i Egm, sondres der mellem, om bådejeren er i stand til at stille depositum for reparationsudgifterne eller ej. I bekræftende fald kan han henvende sig direkte til værftet. Ellers må han søge sysselkasselån, og anmodning om at udføre reparationen skal så tilgå værkstedet gennem sysselmanden, og betalingen sker fra sysselkassen, der senere inddriver beløbet hos bådejeren som sysselkasselån. Mindre reparationer udføres dog i praksis af værkstedet uden formaliteter ved direkte aftale mellem bådejeren og værftet og betales kontant efter regning; undertiden, men med yderste forsigtighed, gives kredit med betalingen. Også værftet i Hbg udfører reparationsarbejder for private. Der træffes ikke på forhånd nogen aftale om prisen, men reparationen betales efter regning i princippet kontant. Såfremt betaling ikke sker kontant, udøves der ikke tilbageholdsret i båden.

Men foruden disse "officielle" reparationer udføres der utvivlsomt i vidt omfang reparationsarbejder af håndværkere i deres fritid. I Jhb har koloniens smed tilladelse til at benytte koloniens værksted og værktøj til udførelse af privat arbejde, og til hjælp herved beskæftiger han for egen regning medhjælp. Ved disse reparationsarbejder plejer prisen at blive aftalt på forhånd. Der er ikke sjældent vanskeligheder med inddrivelsen af betalingen, og undertiden sendes kravene til inkasso gennem KR. Derimod bruges det ikke at udøve tilbageholdsret i de til repara-

tion indleverede ting.

Som kort berørt ovenfor er husene normalt selvbyggede, og ved udgivelse af sysselkasselån beregnes der derfor i reglen intet vederlag til arbejdsudgifter. Er den, der skal bygge, ude af stand til selv at gøre det på egen hånd, regnes det for en naturlig forpligtelse for den nærmeste familie at yde den fornødne hjælp vederlagsfrit. Der kan dog nu spores tendenser til, at familiemedlemmer visse steder er kommet ind på at forlange vederlag for deres bistand. Mange steder er det skik, at den, der skal bygge, får en håndsnild mand fra stedet til at hjælpe sig med byggeriet. På de mindre pladser ydes hjælpen vederlagsfrit, men på større steder får den pågældende medhjælper ofte betaling som lejet. På kolonistederne kan der foruden sådanne hjælpere være tale om hjælp fra koloniens håndværkere, der vederlægges med timebetaling. Håndværkerhjælp ydes undertiden også i den form, at den byggende køber visse dele af konstruktionen, døre, vinduer etc. af koloniens håndværkere.

Bortset fra sådanne tilfælde, hvor den, der skal bygge, er ude af stand til at klare det på egen hånd, f.eks. enker, er det sjældent, men dog ikke ukendt, at det overlades til andre at foretage en fuldstændig opførelse af huset. Byggeriet varetages i så tilfælde enten af de tidligere omtalte håndsnilde mænd eller af uddannede tømrere. Det er kun ganske undtagelsesvis, at der træffes forhåndsaftale om vederlaget, og at bygmesteren bærer risikoen for byggeriets udførelse. Aftalerne er normalt kun arbejdsaftaler, gående ud på at den, der udfører arbejdet, skal have betaling efter takst, i reglen lejettakst, efter det antal arbejdstimer, der medgår.

Der foreligger nogle sager om bistand til husbygning. Fra Avigait er det mundtligt meddelt, at N, der havde hjulpet en enlig kvinde med opførelse af hendes hus, hvortil hun havde modtaget husbygningshjælp, havde rettet henvendelse til KR om betaling for sin medvirken. KR lod spørgsmålet gå videre til sysselmanden, idet det foreslog, at der udbetaltes ham 150 kr. Dette fandt sysselmanden i første omgang noget rigeligt, men erklærede sig indforstået, da det oplystes, at det var mindre end lejetbetaling. Kvinden havde ikke andre, der var nærmere til at bistå hende. N

kunne angiveligt ikke godt have afslået at hjælpe, da han var besvoget med hende. Fra Skt foreligger der et SRTforlig fra 1932, der angår vederlag for arbejde med og materiale til opførelse af et hus. Det fremgår ikke af referatet, om der forelå forhåndsaftale om betalingen. På grundlag af et syn og skøn over værdien af det udførte arbejde, udmålt efter lejettakst, og de medgåede materialer, forligtes sagen således, at der betaltes 68 kr. til sagsøgeren.

Private håndværkere med arbejde for private som erhverv (hovederhverv) kendes så godt som ikke i Grønland. I Ghb er der dog en skomager og to private tømrere, og i Jhb har kolonismeden som nævnt medhjælper til privat arbejde. Den ene af Ghbs private tømrere har sin hovedbeskæftigelse på marinestationen; den anden ved arbejde for kolonien. Sidstnævnte udfører dog tilligemed en del arbejde for private. I tidens løb har han på egen hånd bygget 8 huse for private og yder hyppigt bistand til husbygning. Hans vigtigste virksomhed for private består i møbelsnedkeri. På en del standardmøbler, stole, borde er der faste priser, men for mere **specielle** arbejder fastsættes prisen først efter færdiggørelsen. Arbejderne udføres ikke alene for folk på stedet, men undertiden også i henhold til telegrafisk ordre til andre pladser på kysten. Der har en sjælden gang været vanskeligheder med betalingen, fordi køberen fandt arbejdet for dyrt eller afviste det som for sent leveret, men dette har i intet tilfælde givet anledning til henvendelse til myndighederne.

2. Arbejdsaftaler.

a. I langt den overvejende del af arbejdsaftalerne i Grønland er staten den ene part. Kun en mindre del af disse aftaler er undergivet tjenestemandslovens regler. Iøvrigt gælder om de varige arbejdsforhold bekendtgørelse om grønlandske bestillingsmænd af 15.oktober 1946, Tjenestemeddelelser 1946, p.305. Til bestillingsmænd henregnes f.eks. kateketerne, sundhedsvæsenets personale, telegrafvæsenets, handelens kontorpersonale, håndværkere, søfolk og en række forskellige "ufaglærte" arbejdere, eksempelvis vandbærere, der undertiden er antaget som "specialarbejdere." Vilkårene for disse arbejdsaftaler er i princippet de samme som for tjenestemænd.

Om lærlinge gælder et regulativ af samme dato, Tjenestemeddelelser 1946, p. 326. Herefter er læretiden for håndværkslærlinge 4 år efter lærlingens fyldte 15. år. Lærefo rholdet er frit opsigeligt fra begge parters side de første 6 måneder, men derefter er forholdet uopsigeligt fra begge sider, indtil læretidens udløb, dog at forholdet straks kan afbrydes, såfremt de kontraktmæssige forpligtelser misligholdes groft. Der er ikke givet regler om erstatning ved forholdets afbrydelse i utide. Regulativet indeholder en bestemmelse om, at der ved antagelsen skal udleveres lærlingen en trykt fremstilling af de ham påhvilende pligter og tilkommende rettigheder, og at lærlingen skriftligt skal forpligte sig til overholdelse af regulativet.

Reglerne om de i statens tjeneste beskæftigede løse arbejdere findes i en bekendtgørelse af 28. februar 1949, B & K 1949, p.133. Den omfatter daglejere("lejede")og ugelønnede ("fastlejede") og giver udførlige regler om disses aflønning, der som hovedregel sker ved time- eller ugeløn, men som også kan ske ved akkordbetaling. Af almindelige regler indeholdes en bestemmelse om, at minimumsalderen for antagelse er 14 år, og at kvinder og unge personer ikke må anvendes ved hårdt legemligt arbejde, to regler, der såvidt ekspeditionen bekendt ikke fuldtud efterkommes i praksis.

Arbejdstiden er såvel for bestillingsmændene (med visse undtagelser) som for lærlinge og lejede fastsat til 9 timer daglig i 8 af årets måneder, 7 timer i to måneder og 6 timer i to måneder, men overarbejde kan beordres mod overtidsbetaling. Ferie tilkommer bestillingsmændene normalt med 12 dage årligt.

Lovpligtig ulykkesforsikring kendes ikke i Grønland, men staten har over for lejede, der i deres arbejde rammes af ulykkestilfælde, påtaget sig erstatningspligt. Omfanget er nærmere fastlagt i skrivelse af 28.maj 1929, B & K 1930, p. 449, med ændringer, Tjenestemeddelelser 1947, p. 56 og 83. Ved skader af forbigående natur tilkommer der den lejede dagpenge med 1/2 - 2/3 af den almindelige dagløn, dog ikke ud over 6 måneder og ikke sålænge han er indlagt på sygehus, medmindre han er familieforsørger. Ved varig forringelse af erhvervsevnen tilstås en invaliditetserstatning på 1o-6o kr. månedlig. Indtræder døden som følge

af ulykkestilfældet, kan der tilstås enken 2o-35 kr. månedlig og børn under 15 år hver 6-8 kr. Enken og børnene kan dog tilsammen ikke oppebære mere end 6o kr. månedlig[1].

Bestillingsmændene har i 1942 organiseret sig i en bestillingsmandsforening. Formålet, at varetage bestillingsmændenes interesse, sås ved en gennemgang af forhandlingsprotokoller realiseret ved, at der var ført forhandlinger om lønforhold, optaget drøftelser i anledning af en afskedigelsessag, forhandlet om husbygningsferie for bestillingsmænd og om huslejehjælp for bestillingsmænd, der må bo til leje. Foreningens medlemmer betaler et kontingent på 3 kr. om året, og foreningen råder over en formue på ca. 3000 kr. Pengene skal bl.a. bruges til understøttelser, idet der i vedtægterne er fastsat, at foreningen skal yde understøttelse til suspenderede bestillingsmænd. Foreningen udgiver et medlemsblad, der betales med 25 øre.

De lejede har ingen organisationer. Ejheller på de større virksomheder, skibsværftet i Hbg, hvor bestillingsmændene er i overtal, eller i Qutd, hvor flertallet af de beskæftigede er lejede. Ved værftet i Hbg er der nogle tillidsmænd, der dog ikke spiller samme rolle som tillidsmænd i danske virksomheder, og ved kulbrudet vælges tillidsmænd til forhandlinger i hvert enkelt tilfælde.

Mens der undertiden høres klager over forsømmelighed med arbejdets udførelse og over udeblivelse i kortere tid, er det ikke ekspeditionen bekendt, at "ulovlig bortgang" skulle spille nogen større rolle for bestillingsmænds vedkommende. Derimod angives det første hold lærlinge ved det i 1947 oprettede bådebyggeri i Egm, 9 mand, at have forladt arbejdet, fordi de var utilfredse med lønnen, men af det følgende hold har ingen forladt deres arbejde. Ej heller i Hbg skal der i de senere år have været lærlinge, der har forladt deres arbejde.

---

1) Ifølge bekendtgørelse af 23/2-195o, B & K 195o, p.193, finder ulykkesforsikringsloven anvendelse på arbejdere, der udsendes af en virksomhed, der har styrelse eller sæde her i landet, til midlertidig beskæftigelse i Grønland.

Arbejdskonflikter vides ikke at være forekommet. Fra Hbg foreligger dog oplysning om, at arbejderne ved skibsværftet har strejket en lørdag eftermiddag i anledning af, at der var blevet krævet bøder af arbejdere, der gav møde efter normal arbejdstids begyndelse.

Kommunale tjenesteforhold er meget lidt hyppige. I enkelte kolonier er der kommunalt eller delvis kommunalt ansatte politibetjente, og i nogle kommuner er der antaget kajaklærere til oplæring af børn i kajakfangst.

Fra Niaqornat er der bemærket to KRsager fra henholdsvis 1940 og 1942 angående kajaklærere. I den ene af disse var det oplyst, at kajaklæreren var blevet afskediget, da hans arbejde ikke fandtes at være tilfredsstillende, og der var kun tillagt ham nedsat honorar. Af den anden fremgik, at kajaklæreren "var fratrådt sit hverv uden at være blevet anmodet derom." Han fik intet honorar udbetalt.

b. Bortset fra kryolitbrudet i Ivigtut findes der i Grønland ingen private industrivirksomheder[1]. I kryolitbrudet beskæftiges ikke grønlandske arbejdere, bortset fra, at der i de senere år har været beskæftiget unge grønlændere til bistand i mandskabs- og funktionærafdelingerne. Der oprettes kontrakt i hvert enkelt tilfælde mellem den antagne og selskabet. Ifølge kontrakten er arbejdsforholdet uopsigeligt fra den antagnes side i et år, men selskabet kan bringe aftalen til ophør med en måneds varsel. En del af lønnen hensættes til udbetaling efter hjemrejsen. Kontrakten indeholder iøvrigt bestemmelse om opsigelse ved misligholdelse og erstatningsansvar for de heraf følgende tab.

Af private håndværkere er der i Grønland som nævnt kun et par stykker, og ingen af dem beskæftiger fremmed medhjælp. Nogle af de statsansatte håndværkere driver privat virksomhed af beskedent omfang ved siden af, men kun to vides at have beskæftiget fremmed medhjælp. Den ene af disse håndværkere har oplyst, at han har haft tre lærlinge. Ved arbejdsforholdenes begyndelse blev der ikke oprettet nogen skriftlig aftale, men vilkårene blev aftalt mundtligt. For alles vedkommende var det tanken, at de skulle udstå en

---

1) Bådebyggeriet Egm drives for landskassens regning, og for de her beskæftigede gælder samme regler somfor de i statens tjeneste beskæftigede.

læretid på ca. 5 år, men kun een af lærlingene blev så længe.

Det er kun et mindre antal af fårehollderne, der vedvarende beskæftiger fremmed medhjælp. Om et af disse medhjælperforhold haves der følgende nærmere oplysninger: Medhjælperen blev antaget som lærling for tre år. Som vederlag skulle han modtage kost, logis og tøj og med tiden får til start af egen virksomhed. Det første år modtog lærlingen 12 får, i det følgende 15, og inden han, kort før udløbet af de tre år, rejste, yderligere materialer til en værdi af ca. 60 kr. til en stald. Senere har den pågældende under læremesterens bortrejse til Danmark bestyret hans virksomhed. Som vilkår var det aftalt, at han skulle have kost og logis og tøj samt 25 kr. månedlig, hvorhos de får, som han misteede af sin egen flok, der var på et andet sted, skulle erstattes ham af arbejdsgiveren. De fleste vedvarende medhjælperforhold indgås angiveligt på vilkår, der svarer til de om det ovenfor nævnte lærlingeforhold aftalte. Mange lærlinge bortgår inden læretidens udløb, men det synes normalt ikke at blive opfattet som et aftalebrud.

Mange fårehollere har periodisk medhjælp, oftest mod lejetbetaling. Eks: En fårehollder i Igaliko havde indgået aftale med en ung mand i Jhb, hvorefter denne skulle være medhjælper i en måned og som vederlag have kost og logis, 105 kr. og 3 lam. Efter 20 dages forløb bortgik medhjælperen. Han modtog lønnen ugevis, men havde fået udbetalt det fulde kontante vederlag. Arbejdsgiveren har krævet dette beløb hos ham, men har ikke fået det endnu. Han tænker sig at forlange det i rødfisk. Han har ikke været inde på at henvende sig til myndighederne om dets inddrivelse. En KRsag fra Nan 1940 angår en særlig, men i Grønland ret udbredt form for medhjælp: A, der var plejesøn hos E, hans onkel, klagede over, at han ikke havde fået part af penge indkommet ved salg af hø, der var slået af ham og onkelen i fællesskab. KR besluttede at skrive til E og "meddele han KRs mening." Ifølge mundtlig oplysning gik KRs mening ud på, at A skulle have nogle af pengene.

Fangererhvervet udøves uden anden medhjælp end familien, og i fiskerierhvervet anvendes som overvejende hovedregel heller ikke fremmed medhjælp. Fra de små både, pramme og sejldugsbåde, fisker bådeejeren alene, fra de større,

jollerne, oftest sammen med medlemmer af sin husstand, og fra motorbådene ligeledes, eller sammen med medejere af båden. Anvendelse af betalte medhjælpere, der står i underordnelsesforhold til bådeejeren er sjælden, men det er ekspeditionen bekendt, at sådanne aftaler forekommer i Hbg og Jhb. Betaling må antages at ske efter lejetvilkår. I KR-protokollen for Kerrortussoq omtales under 21/12-1943 et tilfælde, hvor den 25-årige A forlangte betaling af B, idet han havde måttet fiske for ham uden at få noget for det, da "plejefaderen", B, tog alle hans indtægter. A spiste hos B og blev hjulpet med tøj og tobak. A havde selv langliner, men fiskede altid sammen med B. B hævdede, at A ikke bestilte noget og ville allerhøjst give ham 2o kr., mens A havde forlangt halvdelen af det B havde indhandlet, eller i det mindste loo kr. Ingen nærmere oplysninger om "plejeforholdet" eller om sagens udfald.

Når et redskab tilhørende en enkelt udnyttes af flere i fællesskab, sker det i reglen mod part til redskabsejeren. Regulativet om udlån mod betaling af erhvervsredskaber i Nordgrønland, B & K 1933, p. 55, bestemmer, at den, der benytter sit erhvervsredskab sammen med en anden, forinden skal forhandle med den anden om, hvad han skal yde ejeren som part. Træffes sådan aftale ikke, kan ejeren ikke forlange mere, end den anden godvilligt vil give ham. Regulativet fastsætter visse maksimaltakster for partens størrelse: indtil halvdelen for båd med alle redskaber og for hundeslæde med hunde og sælgarn, indtil trediedelen for både uden redskaber. Ejeren af en motorbåd skal dog altid kunne forlange, at hver deltager betaler sin part af brændstof og olie, hvadenten der fanges noget eller ikke. Disse regler med regulativets maksimalsatser som normaltakster anvendes i en vis udstrækning i Nordgrønland. Særlig synes fremmed medhjælp mod part at være praktisk ved pasning af isgarn. Gamle mennesker, der ikke selv kan røgte deres garn, eller danske, eller grønlandske udstedsbestyrere, der har flere sælgarn, har ofte andre til at passe dem mod halvpart. Sådanne medhjælpsforhold antages ifølge mundtlig oplysning at være frit opsigelige fra begge sider. I Sydgrønland haves der ikke regler svarende til regulativets. Der foreligger enkelte oplysninger om, at fremmede, der deltager i fiskeri fra motorbåd, yder motorbådsejeren part med en trediedel.

Men iøvrigt synes der normalt ikke at blive ydet part ved benyttelsen af et redskab i fællesskab med ejeren. Fisker flere fra samme båd, har hver deltager egne fiskeredskaber, og deltagernes langliner røgtes i fællesskab, og hver mand mærker fisken fra sin langline og indhandler særskilt; det eneste, der ydes bådeejeren, er hjælp med roningen af båden, eller ved motorbåde undertiden part i brændstof.

Afnakning og rensning af den fangede torsk foretages af fiskeren selv eller hans familie. Kun ganske få steder bruges der fremmed arbejdskraft hertil. I sådanne tilfælde er der dog ikke tale om permanente arbejdsforhold, men kun om dag- eller eventuelt timeleje.

Der foreligger ingen SRTsager vedrørende arbejdsforhold, og materialet fra KRprotokollerne er yderst sparsomt. I en sag fra Fhb 1941 henvendte præsten sig til KR i anledning af, at den, der passede hans sælgarn, ikke var tilfreds med at få halvparten som vederlag. Da der ikke kunne opnås forlig, erklærede præsten, at medhjælperen kunne få hele fangsten, men så skulle en anden fremtidig passe garnene. Af en KRsag fra Avigait fra 1948 i forbindelse med mundtlig meddelelse fremgår det, at J efter aftale med kolonibestyreren var blevet sendt til kolonien for at lære motorpasning i anledning af, at kommunen påtænkte at anskaffe en motorbåd. J kom i lære hos E, der drev fiskeri fra en båd tilhørende handelen. J var i lære en måned, og på anfordring havde KR betalt E 15 kr. i lærepenge og 48 for kost og logis. Medens E og J fiskede sammen, havde de skudt en sæl, og J havde som part kun fået halvdelen af kødet, og anledning til, at KR havde drøftet sagen, var, at J kun havde fået så lille en part af sælen og iøvrigt ikke havde fået nogen part af det, han havde fisket sammen med E. Efter at KRformanden havde skrevet til E, havde denne sendt ca. 7o kr. som vederlag for restparten af sælen og for part i fiskeriet. Sagen blev forelagt for sysselmanden, der bestemte, at det skulle have sit forblivende herved.

c. Danske og grønlandske familier holder hushjælp. Vilkårene er noget forskellige. Hos danske kontantløn foruden kost og logis, hos nogle grønlændere, navnlig de mere velstående, udstedsbestyrere og enkelte bestillings- og tjenestemænd på lignende vilkår. Men størsteparten af de grønlandske

familier giver ingen kontant løn; medhjælperen betragtes som optaget i husstanden til forsørgelse, ofte under betegnelsen "plejebarn" og er stillet som de andre medlemmer af husfællesskabet og får således kost, logis og tøj. Fra Ghv haves der et typisk eksempel på et sådant tjenesteforhold. Medhjælperen var en 2o-årig pige, der modtog kost, logis og tøj mod at hjælpe i huset. På den anden side havde hun angiveligt lov til at arbejde for kolonien, når hun ville, og tjenesteforholdet kunne hæves fra begge sider nårsomhelst og uden grund. Det angaves at være den gammeldags måde at holde kivfak på. Der henvises tillige til de i afsnittet om plejebørn omtalte tilfælde fra Fiskenæsset og Jhv, hvor plejebørnsforhold er stiftet med det formål, at plejebarnet skulle gøre tjeneste som kivfak hos plejeforældrene.

Fra Hans Egedes dage[1] og til nu har der stedse lydt klage fra de danske over de grønlandske kivfakkers ubestandighed. De karakteriseres som uefterrettelige, tåler ikke irettesættelser og forlader deres plads i utide og synes, i hvert fald efter få dages forløb, aldeles ikke at have nogen dårlig samvittighed i anledning af deres aftalebrud.

Almindelige regler om tjenesteforhold eksisterer ikke i Grønland. Men i to sydgrønlandske kommuner, Ghb og Jhb gælder enslydende vedtægter om tyendeforhold. Ghb.vedtægten er fra 1937 og bestemmer: Fæstemål vedrørende grønlandsk tyende kan uden begge parters samtykke kun bringes til ophør ved opsigelse med mindst 14 dages varsel til den 1. i den følgende måned. Såfremt et tyende forlader sin plads i utide, mister det retten til løn for den pågældende måned. Afskedigelse i utide medfører pligt til at betale løn og kostpenge indtil lovlig opsigelsestid. Tyende kan afskediges uden varsel og uden krav på forfalden løn, såfremt det gør sig skyldig i forhold, ved hvilket det forbryder sin stilling. Vedtægten gælder for såvel grønlandske som danske husstande. Ifølge vedtægten skal der, når der antages medhjælp fra en fremmed plads, forinden indhentes tilladelse hos KR. Vedtægten for Jhb er fra 1943. I flere nordgrønlandske sysler har man på SRmøder drøftet at indføre tyende vedtægter og forslag herom har været fremsat.

---

1) Relationerne, p.59.

Vedtægternes regel om, at der ikke skal betales løn ved ulovlig bortgang, synes dog efter hvad der mundtligt er meddelt ekspeditionen ikke at stemme med grønlandsk opfattelse. I Jhb syssel, hvor vedtægten iøvrigt syntes at føre en meget tilbagetrukket tilværelse - KRformanden i Jhb vidste at den eksisterede, men havde i flere år forgæves søgt at finde et eksemplar af den - oplystes det fra flere sider, at det sædvanlige var, at i hvert fald grønlandske familier betalte løn til fratrædelsen, uanset om arbejdsforholdet ensidigt var bragt til ophør i utide. I Um angaves det, at der var rettet flere henvendelser til KR fra kivfakker, der var bortgået, om inddrivelse af løn, og at arbejdsgiverne på forespørgsel som regel havde betalt løn til ophørsdagen, medmindre kivfakken "havde gjort noget forkert." Det skulle også i nogle tilfælde være forekommet, at grønlandske familier havde rettet henvendelse til KR om at få tøj tilbage fra kivfakker, som var bortgået kort efter at have fået udleveret tøj af den familie, hvor de var ansat.

Der foreligger ganske få KRsager angående kivfakforhold. Ghb 1944: Klage fra en kivfak over ikke at have fået løn. Arbejdsgiveren forklarede, at kivfakken ved ankomsten næsten ikke havde haft tøj, og at hun var blevet forsynet hermed i stedet for at få rede penge. Kort efter var hun imidlertid uden videre flyttet til en anden familie. Kivfakken indrømmede rigtigheden af denne fremstilling. KR udtalte, at hun ikke skønnedes at have ret til at forlange mere, "i særdeleshed under hensyn til hendes uheldige opførsel ved at flytte uden at sige noget." KR Fhb 1943: J var blevet afskediget som kivfak hos dansk assistent, fordi hun ikke var mødt til arbejdet om morgenen. Hun anførte, at døren var låset, så hun ikke kunne komme ind. Assistenten pålagt at betale hende løn for den tid, hun havde arbejdet. KR Ghv 1936: Anmodning fra P og hustru om bistand til at bringe deres "plejebarn" tilbage. Da "plejebarnet" i mellemtiden var kommet tilbage, fandt KR ikke anledning til at foretage videre i sagen. "Plejebarnet" var forældreløst, ca. 2o år gammel og var fra Um, hvor hun tidligere havde været hushjælp hos Ps datter, men da hun var blevet overflødig hos denne, blev hun sendt til P. Var kivfak i huset.

Det er foran omtalt, at det er sædvanligt, at grønlændere, der bygger hus eller båd, har bistand af håndværkere eller håndsnilde mænd. Ofte ydes sådan bistand vederlagsfrit som en vennetjeneste, men velsagtens under forudsætning om gensidighed, men navnlig på større pladser, og når bistanden ydes af håndværksuddannede, vederlægges bistandsydelsen, i reglen med lejetbetaling efter styrelsens takster.

d. Da mange bopladser ligger langt fra handelsstedet, er det en udbredt skik, at den, der rejser til butikken, har bud med for sine pladsfæller. I reglen synes man at ordne sig således, at budet holder både penge og varer adskilt. Fra et enkelt sted er det oplyst, at budet har poser med for budsenderne, indeholdende en indkøbsseddel og pengene, og under hjemrejsen varerne.

Der består almindelig enighed om, at budet ikke har noget ansvar for varerne. Forliser de undervejs, skal budet intet erstatte. Der foreligger dog kun oplysning om ganske få konkrete tilfælde, således at det ikke har kunnet bringes på det rene, om det også gælder, hvis budet har båret sig uforsvarligt ad. En mundtlig oplysning fra Nan, der gik ud på, at budsenderen, når budet havde glemt varerne, og de ikke kom til veje, ikke fik sine penge igen, "for kajakmanden kan ikke betale," kunne dog tyde på det.

Budsendelse er vederlagsfri, i hvert fald når den udføres for folk, der kan forventes senere at yde gengæld på samme måde. Er budsenderen en kateket, er det sædvanligt, at der betales vederlag, og der synes visse steder at blive givet kateketerne et løntillæg netop med henblik på deres udgifter til budsendelse. Også jordemødre vides undertiden at måtte betale for budsendelse, og det samme gælder måske enlige kvinder. Med hensyn til erstatningsansvaret synes det ikke at gøre nogen forskel, om budsendelsen er vederlagsfri eller ej.

Det er lidt dunkelt, om der gælder samme ansvarsregel for penge som for varer. I en SRTsag fra Jhb fra 1941, der angik en mod M rettet mistanke for at have stjålet et brev med 2 kr., som var overgivet ham til befordring, udtalte SRT, der må antages at have lagt Ms forklaring om, at det uden hans vilje var bortkommet, til grund, at der ikke kunne afkræves ham erstatning: "At han modtager breve, er en

tjeneste, han gør folk og må være en tillidssag mellem afleveren og modtageren." KR, der havde ønsket, at M skulle betale 2 kr. i erstatning til ejeren, fik således ikke medhold. Denne afgørelse anså KRformanden i Jhb for urigtig. En SRTsag fra Ghb fra 1943 frifinder en udstedsmand, som havde påtaget sig at befordre to pengebreve, for tyveri af brevene; af referatet fremgår det, at sigtede under sagen havde erklæret sig villig til at erstatte de forsvundne penge, "da han havde ansvaret for dem."

Det er ovenfor omtalt, at det er meget udbredt, at engagere rejsende til postbesørgelse og som bude ved indkøb, f.eks. af sælskind på fremmede pladser. Dette bekræftes af SRTsagerne, der i mangfoldige tilfælde angår tilegnelse af penge modtaget til befordring for andre.

En del af den officielle postbesørgelse ved kajakmænd eller slædekørere, der vederlægges efter takster fastsatte af styrelsen, f.t. bekendtgørelse af 28.februar 1949, B & K 1948, p.132.

e. Fra Ghv foreligger en SRTafgørelse vedrørende forvaring, SRT 1947: P havde under sin svoger Ks sygdom haft dennes hus og andre ejendele i sin varetægt. Ved forholdets ophør påstod K P tilpligtet at udrede en erstatning på 30 kr. under påberåbelse af, at P havde misrøgtet hans ting. P indrømmede, at han havde brugt Ks kajak, og at der var gået hul i betrækket, at han havde brugt Ks laksegarn, hans høvl og økse og en grammofon. Han erkendte videre, at han, der havde tætnet Ks dorry for at hente ham og hans familie, havde sat dorryen i vandet, og at det havde haft til følge, at den under en storm var blevet slået på land. Over for KR havde P erklæret sig villig til at betale 5 kr. i erstatning. Retten fandt, bl.a. under hensyn til, at P ikke havde forlangt betaling for sin ulejlighed med pasningen af sagerne, at Ks erstatningskrav måtte bortfalde. I tilslutning til sagen meddeltes det mundtligt, at retten havde haft den opfattelse, at P havde gjort, hvad han kunne for at passe Ks sager. K havde selv hus.

3. Financiering.

Opførelse af huse med henblik på udlejning kendes ikke

i Grønland[1]. Grønlænderne bor i egne huse, overvejende simple træhuse, der for hovedpartens vedkommende kun består af et enkelt rum.

Finanoieringen af dette husbyggeri sker ved offentlige lån. For bestillingsmænd ved et lønningsforskud, hvorom de nærmere regler findes i bekendtgørelse om bestillingsmænd, Tjenestemeddelelser 1946, p. 305. Lånene må ikke være større, end at de ved tilbageholdelse af 1/6 af lønnen kan tilbagebetales på højst 16 år. Lånene skal normalt ydes i naturalier, men kan f.eks. også ydes i tilskud til arbejdsløn og lignende. Lånene er rentefri. Låntageren har pligt til at holde huset brandforsikret for mindst lånets fulde oprindelige beløb. Der tilkommer, som der nærmere omtales i ejendomsretsafsnittet, styrelsen ejendomsret til huset for en andel svarende til det til enhver tid indestående restlån. Sådanne lån kan udgives ikke alene til nyopførelser, men også til større reparationsarbejder. Lignende regler gælder for Qutd.s vedkommende med hensyn til de der beskæftigede lejede kulminearbejdere.

Lån til andre ydes af sysselkassen. Også disse lån er rentefri, og de tilbagebetales ved tilbageholdelse af 1/3 af værdien af låntagerens indhandling.

Financieringen af anskaffelser til erhvervsøjemed sker også ved offentlige rentefrie lån. Det samme regulativ, som hjemler lån til husbygning, giver regler om udlån af sysselkassen til anskaffelse af nye, mere kostbare erhvervsredskaber. Sådanne redskaber er typisk både og pramme, garn og langliner. Reglerne om lånets vilkår og afbetaling er de samme som for husbygningslån. Motorbåde rekvireres hos styrelsen, der på grundlag af de erklæringer, der af de grønlandske myndigheder er afgivet over begæringen, træffer bestemmelse om udsendelse. Motorbåde leveres på kredit, således at styrelsen forbeholder sig ejendomsretten over dem, indtil lånet er afbetalt. Vilkårene for overdragelsen er fastsat i et utrykt cirkulære af 19. juli 1933. I henhold

1) For tiden foregår der dog opførelse af enkelthuse i Narssaq, som det er tanken at leje ud til arbejdere ved den projekterede fiskeindustri. Opførelsen foregår for styrelsens regning.

til dette cirkulære oprettes en kontrakt af det indhold, som fremgår af hosstående bilag. For fastansatte købere og for konsortier, hvori fastansatte er deltagere, skal afdraget fastsættes således, at båden kan være fuldt betalt 5 år efter leveringen. For andre købere betales afdragene ved, at der hver gang køberen (køberne) leverer produkter til handelen, indeholdes 1/4 af indhandlingsbeløbet.

Underskrevne bestyrer af kolonien Godthåb overdrager på de nedenfor nævnte betingelser herved på Grønlands styrelses vegne nedennævnte motorbåd til

Motorbådens navn:
" størrelse:
" motor nr.:

Tilbehør:

Betingelser:

1. Købesummen for motorbåden, indbefattet ovenfor angivne tilbehør, udgør kr. (bogst.)
hvilket beløb betales på følgende måde:
Ved bådens levering erlægges kr.
Restkøbesummen afdrages således:

2. Såfremt der ikke hvert år afdrages 1/5 af den del af købesummen, der skal betales ved afdrag, skal det beløb, der ved årets slutning mangler heri, forrentes med 4% p.a.
3. Køberen forpligter sig til, sålænge købesummen ikke er fuldt betalt, at holde båden forsikret for et beløb, der svarer til den endnu ikke betalte del af købesummen.
4. Køberen forpligter sig til, sålænge købesummen ikke er fuldt betalt at holde båden i forsvarlig stand.
5. Grønlands styrelse forbeholder sig ejendomsretten over båden, indtil købesummen er fuldt betalt.
6. Såfremt køberen udebliver med noget afdrag mere end 14 dage udover den foran fastsatte forfaldstid, undlader at holde båden forsikret eller undlader at holde båden i en efter kolonibestyrerens skøn forsvarlig stand eller iøvrigt misligholder sine forpligtelser efter denne kontrakt, er restkøbesummen straks forfalden til betaling. Koloni-

bestyreren kan, såfremt restkøbesummen ikke betales - eventuelt inden en af bestyreren fastsat frist - på styrelsens vegne tage båden tilbage.

7. Såfremt båden i henhold til foranstående bestemmelser tages tilbage af styrelsen, skal der snarest muligt afholdes vurderingsforretning af kolonibestyreren, en af køberen valgt mand samt en af disse to i forening tiltagen tredjemand. Til denne forretning tilsiges køberen.

8. Er bådens værdi ved eventuel tilbagetagelse mindre end summen af de tilbagestående afdrag, skal køberen tilsvare differencen mellem disse og vurderingssummen. Det beløb, køberen herefter skal tilsvare, kan indeholdes i de af ham til handelen indleverede produkter, således at der hver gang indeholdes 1/4 af det ham for produkterne tilkomne beløb.

Er bådens værdi ved tilbagetagelsen større end summen af de tilbagestående afdrag, udbetales til køberen det beløb, hvormed bådens vurderingssum overstiger den tilbagestående del af købesummen.

9. Medunderskrevne køber erkender at have forstået indholdet af denne kontrakt og erklærer mig (os) enig i, at den ovennævnte motorbåd er købt på de foran angivne betingelser, således at vi hæfter en for alle og alle for en for bådens betaling og iøvrigt for opfyldelse af bestemmelserne i denne kontrakt, medens forholdet imellem os indbyrdes er Grønlands styrelse uvedkommende, hvorved dog oplyses, at hver af os over for de andre har forpligtet sig til at udrede en tredjedel af købesummen ved erlæggelse af en tredjedel af hvert enkelt afdrag.

Som sælger	Som købere	Til vitterlighed
	.....	.....
	.....	.....
	.....	.....

Fåreavlens financiering er organiseret ved to sæt regler. Det ene, regulativet om udlån til påbegyndelse af fåreavl, B & K 1924, p. 145 med ændringer B & K 1929, p.210 og B & K 1947, p.77, angår udlån til opførelse af bygninger, indhegninger og lignende. Lånene udgives af sysselkasserne, efter at der er indhentet erklæringer om andragerens dueligheed og driftighed, og kan udgives med højst 1000 kr. Lånene er rentefri og tilbagebetales ved indeholdelse af 1/3 af de indleverede produkter. Besætningslånene udgives i naturalier, regulativet for udlevering af får fra fåreavslstationerne til den grønlandske befolkning, B & K 1948, p.42. De udleverede får skal tilbagebetales in natura, får med får, gimmerlam med gimmerlam. Fortabes dyrene, er låntageren forpligtet til at erstatte dem med penge til en af landsfogeden fastsat pris. En standardkontrakt for disse låneforhold er aftrykt nedenfor.

Lånekontrakt vedrørende lån af får fra fåreavlsstationerne i Grønland.

1.

Til dertil egnede grønlændere vil der fra fåreavlsstationerne kunne udleveres får på følgende betingelser:

a. Intet af de fra stationerne udleverede får må slagtes, før end de alle er betalte, medmindre et får kommer sådan til skade, at det skønnes ikke at kunne leve.

b. Flest mulige af fårene er ved udleveringen 1½ år gamle, resten gimmerlam. Lånte får tilbagebetales med får, og lånte gimmerlam med gimmerlam af samme kvalitet som de lånte dyr. Fortabes dyrene, er låntageren forpligtet til kontant at erstatte dem med en af landsfogeden fastsat pris. Tilbabebetales lånte får med gimmerlam, skal der for hver lånte 2 får tilbagebetales 3 gimmerlam.

c. Den, der får udleveret får, er underkastet stationernes tilsyn efter regler nærmere angivet i en af landsfogeden godkendt lånekontrakt, og fåreavlsbestyrerne har ret til at fratage vedkommende de lånte får, såfremt de i kontrakten fastsatte betingelser ikke skønnes opfyldt.

d. Først når fårene er fuldt tilbagebetalte, bliver de vedkommende fårholders ejendom, og indtil da må låntageren

udelukkende afsætte sine fåreavlsprodukter til fåreavlsstationerne.

2.

Enhver fåreholder er pligtig at mærke sine får med et af fåreavlsstationerne godkendt mærke samt er pligtig at opgive til stationerne de oplysninger om hans fåreavl, som fåreavlsbestyrerne måtte ønske.

Personer under 16 år må ikke tildeles eget øremærke.

3.

Er fåreavlsstationerne ikke i stand til af egen avl at fremskaffe det nødvendige antal egnede ungfår til udlån til begyndende fåreavlere, er fåreavlsbestyrerne bemyndiget til fra de private fåreholdere til dette formål at indkøbe hertil egnede ungfår af en alder af ca. 1½ år til den i generaltaksten fastsatte pris.

Låntageren forpligter sig til, sålænge lånet ikke er fuldt tilbagebetalt, at have mindst ½ m^2 staldplads og 25 kg hø som vinterfoder for hvert får og lam, han skal overvintre, samt at have forsvarlig plads til høet udover den forannævnte staldplads.

Har låntageren andre husdyr at overvintre, beregnes der til disse forud følgende hømængder: Til en ko 1500 kg, 1 stk. ungkvæg eller tyr 500 kg, 1 hest 500 kg og 1 ged 100 kg.

Undertegnede erkender den ..... fra fåreavlsstationen ved ..... at have modtaget på ovenstående betingelser ..... stk. avlsfår ca. 1½ år ..... stk. gimmerlam.

.....	.....
Fåreavlsbestyrerens underskrift	Låntagerens underskrift

Fåreavlsstationens kvittering for tilbageleverede får og lam

Dato	lam stk	avlsfår stk	kvittering navn og stempel.

For sysselkasselån udstedes intet skylddokument. Ansøgning indsendes normalt gennem KR, og udgivelsen effektueres ved en meddelelse til vedkommende handelsbestyrer, der udleverer materialerne.

Det er kun undtagelsesvis, at tilbagebetalingen af lånene praktiseres som foreskrevet ved indeholdelse af en brøkdel af betalingen for indleverede produkter. Det sædvanlige synes at være, at det overlades til låntagerens eget forgodtbefindende, hvor meget han vil betale tilbage og hvornår, og kun når det går meget trægt med betalingen, sker der tvungen indeholdelse af betalingen for det indhandlede. Der følges dog en fra koloni til koloni noget varierende praksis. Umiddelbart skulle man mene, at der ved denne adgang til indeholdelse i, hvad der indhandles til den monopoliserede handel, var skabt en fuldkommen og ideel sikkerhed for lånenes tilbagebetaling. Men i praksis virker den ikke helt så fuldkommen, som den tager sig ud. Herved må for det første tages i betragtning, at den samme person kan have flere forskellige lån løbende, flere lån af samme slags optaget på forskellige tider eller lån af forskellige slags. Dernæst kan han have andre forpligtelser, navnlig alimentationsbidrag, der også inddrives ved tilbageholdelse af betalingen for indhandlingen. Og da debitor også må have noget til sig selv, formindskes på denne vis den brøkdel, der kan afskrives på hver enkelt af forpligtelserne. Men dertil kommer en anden vanskelighed, som navnlig gør sig gældende på udstederne. En strikte praktisering af tilbageholdelsen vil bringe den, der gennemfører den, handelsbestyreren, i modsætningsforhold til befolkningen på stedet[1], og i de små grønlandske samfund er det forståeligt, at der derfor ofte slækkes lidt på tilbagebetalingskravene.

---

1) I KRsag Narssaq 1938 fik en debitor, som havde overfaldet handelsbestyreren og truet ham på livet, fordi han havde tilbageholdt en del af indhandlingsbeløbet til afdrag på alimentationsbidrag, en advarsel, hvorefter der ikke foretoges videre i sagen.

Men selv om reglen praktiseres, kan det forønskede resultat udeblive ved, at den omgås. Fra forskellige steder haves der eksempler på, at debitor lader andre indhandle for sig. For at råde bod herpå har enkelte sysler truffet særlige sikkerhedsforanstaltninger. På SRmødet i Upv i 1941 blev det således vedtaget, at husbygningslån til familier, i hvilke der var flere erhververe, skulle udgives til alle erhververne i fællesskab, idet man derved bl.a. tilsigtede at undgå, at låntageren indhandlede gennem andre. Andre steder, således i Um, ses det af SRreferaterne, at man uden nogen almindelig vedtagelse har fulgt den praksis, at udgive lånene til flere familiemedlemmer i forening. Fra Fhb og Ghb haves der eksempler på, at andre end den, der har indsendt ansøgning til SR om tildeling af lån, er blevet medinddragne som skyldnere. Ikke alene fra først af ved lånets udgivelse, men også senere under lånets løbetid har SR ment sig beføjet til at inddrage andre husbeboere som skyldnere uden forinden at indhente samtykke fra de pågældende. Sådanne afgørelser synes ikke at have givet anledning til protest; de pågældende har antagelig acquiseceret ved den betragtning, som ligger til grund for beslutningerne, at den pålagte betalingsforpligtelse må sidestilles med husleje.

Privat financiering er så godt som ukendt. Det vides dog i eet tilfælde, at der til et motorbådskonsortium bestående af to brødre er givet støtte af en tredie broder. Det er også ekspeditionen bekendt, at en enkelt udstedsbestyrer har indskud i motorbåde.

Privat udlån af penge forekommer, men er næppe særlig udbredt. Af landsrådsforhandlingerne 1926 fremgår det, at der enkelte steder havde været oprettet private lånekasser, bl.a. med det formål at udgive lån til anskaffelse af mindre erhvervsredskaber, men at forsøgene ikke havde ført til gode resultater, da befolkningen endnu ikke var moden til at forstå sådanne kassers virksomhed. Ekspeditionen har

et enkelt sted modtaget oplysninger om en privat lånekasse, der financierede husbygning. Kassen virkede kun med meget beskedne midler og var ikke forretningsmæssigt drevet, men havde nærmest en filantropisk karakter. Udlånene er nødlån og er normalt rentefri. Kun ganske få steder er det oplyst, at der forlanges vederlag for udlån af penge, enten således at et ved lånets udgivelse fikseret større beløb, der er uafhængigt af lånetidens længde, skal betales tilbage, eller således at der påløber en egentlig rente, jfr. udateret KRsag fra Ghb fra 1947 eller 1948, hvoraf det fremgår, at den indklagede udlånte penge til en rente af 10% p.a. Inddrivelsen af disse lån giver kun sjældent anledning til vanskeligheder. Der er ikke observeret SRTsager herom og kun een KRsag: Fhb 1941, A havde lånt 15 kr. af J under foregivende af, at han havde dette beløb til gode på kolonikontoret i Ghb. Det var urigtigt, og J søgte bistand hos KR. Efter nogle udflugter indrømmede A, at han skyldte de 15 kr., og der blev givet besked til kolonibestyreren om at holde penge tilbage, "og således fik J sine penge." Enkelte KRformænd har mundtligt oplyst, at de undertiden har modtaget henvendelser om bistand til inddrivelse af lån. Da det ofte er bestillingsmænd (trods de gældende forbud undertiden også udstedsbestyrere) der står som långivere, og frie erhververe som modtagere, er det ikke sjældent aftalen, at tilbagebetalingen skal ske i grønlandsk proviant, således at låneaftalen nærmer sig til en aftale om køb med forudbetaling af købesummen.

Det kan på baggrund af denne fremstilling ikke undre, at skylddokumenter er så godt som ukendte i Grønland. Checks anvendes ikke som betalingsmidler på Grønland. Derimod kan der trækkes noterede checks på den grønlandske sparekasse til udbetaling ved styrelsens kasse i København, cirkulære i B & K 1919, p. 128 og 105. Af Tjenestemeddelelser 1927, p. 28 og 1947, p. 59 fremgår, at checkenes udfær-

digelse hyppigt lader en del tilbage at ønske. Betaling ved telegrafisk anvisning, der foregår derved, at beløbet, der ønskes anvist, indbetales på kolonikontoret på afsendelsesstedet, hvorefter telegrafisk betalingsordre sendes til kolonibestyreren på adressatens hjemsted, er hyppigt anvendt.

En SRTsag, Ghb 1936 angår et "gældsbevis", lydende på 107 kr. Kreditor havde anl gt sagen til inddrivelse af beløbet, og debitor vedgik i retten at have underskrevet dokumentet, men hævdede, at det var sket i en hast, og at han ikke havde haft tid til at undersøge, om summen var rigtig. Det fremgår ikke ganske klart af referatet, hvorledes det underliggende forhold hang samman, men kravet synes at være opstået ved, at debitor havde været i pension hos kreditor. Prisen var ikke blevet aftalt på forhånd, og debitor var blevet overrasket, da det viste sig, at kreditor havde beregnet sig 40 kr. pr. måned, og han havde været ude af stand til ved sin afrejse fra stedet at betale det fulde beløb. SRT afgjorde sagen således: "Da (debitor) imidlertid for at få sagen afsluttet erklærede sig villig til at betale, hvad retten fandt rimeligt, enedes retten om at kassere fordringen, idet man fandt, at (kreditor) havde beregnet en for rigelig godtgørelse for kost og logis. (Debitor) erklærede sig herefter villig til at udrede 60 kr. ....."

I ejendomsretsafsnittet drøftes sikkerhedsstillelse ved pant og ejendomsforbehold. Personlig sikkerhedsstillelse ved kaution er forekommet tidligere som sysselkassekaution for motorbådslån, men er nu gået af brug. På landsrådsmåderne i 1926 drøftedes oprettelse af en låneinstitution, der skulle kunne udgive lån til mindre kostbare redskaber. Under forhandlingerne var man inde på den tanke at betinge udgivelsen af sådanne lån af kaution, og i et forslag til regulativ om udlån fra kommunekasserne, udar-

bejdet af Nordgrønlands landsråd, opstillede det som vilkår for lånets udgivelse, "at 2 solide mænd (kautionister) både erklærer at ville kautionere for skyldneren og at ville våge over, at skyldneren afbetaler så hurtigt som muligt." Forslaget gennemførtes ikke.

Skyldforhold med flere skyldnere er som følge af den meget udbredte praksis at udgive lån til flere i forening overordentlig hyppige. Den solidariske forpligtelse er nærmere udformet i motorbådskontrakterne, men da der ved andre lån ikke underskrives noget skylddokument, fastslås der intet særligt om hæftelsen. Opfattelsen med hensyn til skyldforholdets nærmere indhold fremgår ikke af det foreliggende materiale.

4. Til fremme af opsparingen er der oprettet en sparekasse. Reglerne om dens virksomhed findes i et regulativ i B & K 1937, p.1008. Indskud og udtræk foregår hos handelsbestyrerne og indføres i en kontrabog. Der betales en rente på 4% p.a. Sparekassen drives ikke forretningsmæssigt, idet den ikke driver nogen udlånsvirksomhed. Bortkomne kontrabøger kan mortificeres på sparerens forlangende ved indkaldelse på den i landet brugelige måde med eet års varsel. Sparekassen kan indkalde ejere af konti, hvorpå der i 2o på hinanden følgende år ikke er sket til- eller afgang af kapital, på den i landet brugelige måde i to på hinanden følgende år, hver gang med et års varsel. Melder der sig herefter ingen berettiget, tilfalder kapitalen sparekassen.

Fra flere steder foreligger mundtlig oplysning om, at sparekasseindskudene ikke er et udtømmende udtryk for den kontante opsparing, idet det skal være en udbredt skik, at folk gemmer deres penge hjemme. Enkelte steder har befolkningen med udstedsbestyreren arrangeret sig om en privat forvaringsordning. Når indskyderne indsætter et beløb, fastsætter de samtidig en dato for beløbets udbetaling, ofte en dato omkring juletid, og før denne dato kan indskyderne ikke få deres penge tilbage, medmindre der foreligger tvingende grunde. Indbetalingerne opføres på en liste, der også indeholder udbetalingsdatoerne, og listerne og pengene opbevares af udstedsbestyreren. Ved ekspeditionens besøg i Atangmik forevistes 5 sådanne lister med indskud fra 12 øre til 25 kr. og med et samlet indestående på 279 kr. 73 øre.

Der har ikke kunnet gives ekspeditionen nogen forklaring på årsagen til denne ejendommelige opsparingsmetode, ved hvilken sparerne går glip af den rente, de kunne oppebære ved indskud i sparekassen, men det tillokkende ved ordningen kan tænkes at være selvumyndiggørelsen.

5. Forsikring.

På Grønland kendes to former for forsikring, brandforsikring af bygninger og inventar og forsikring af både til en værdi af over 500 kr.

Brandforsikringsselskabet er det kgl. octr. Brandassurance-Compagni, jfr. cirkulære af 1.november 1928, B & K 1949, p.120, der indeholder de nærmere regler om forsikringen. Præmierne betales forskudsvis af styrelsen, jfr. cirkulære B & K 1931, p.699, og opkræves derefter af handelsbestyrerne. Forsikringsvilkårene fremgår af hosstående forsikringsbegæring.

FORSIKRINGSBEGÆRING TIL BRANDPOLICE NR.B.

Undertegnede .....
begærer hos Det kgl. octr. almindelige Brandassurance-Compagni på efterstående almindelige og særlige forsikringsvilkår forsikret mod ildsvåde fra den ..... 19.... og fortløbende, dog således at forfaldsdagen er hvert års 1ste januar, til hvilket tidspunkt forsikringen kan opsiges med tre måneders varsel.

	Forsikringssum kroner	Præmie á o/oo p.a.	Præmiebeløb kr.	øre
1. Bygninger, nemlig:				
a.				
b.				
c.				
d.				
2. Møbler og effekter af alle slags, som hører til almindelig husholdning				
3. Andre genstande, nemlig				
		ialt		

skriver kroner:

Forsikringsstedet:

Spørgsmål til besvarelse:

Af hvilket materiale er bygningen (bygningerne) opført?

Taget?

Benyttes bygningen (bygningerne) udelukkende til beboelse?

eller i modsat fald til hvilket?

Findes der andre bygninger inden for en afstand af 2o meter?

i bekræftende fald hvilke (ejernes navne)?

Herved ophæves police nr. .... stor kr. .....

..... den ..... 19...

.....
(underskrift)

Almindelige forsikringsvilkår.

Skader som erstattes

Forsikringen dækker den skade, som de forsikrede genstande lider ved ildsvåde eller lynnedslag, ved slukning og fornøden udflytning. Endvidere ydes erstatning for de forsikrede genstandes bortkomst under branden samt for udgifter til redning og bevaring.

Undtagen risico

Forsikringen dækker ikke skader, der direkte eller indirekte skyldes krig, borgerlige uroligheder, jordskælv og andre naturkatastrofer.

Skader som ikke erstattes

Det betragtes ikke som skade ved ildsvåde, når der - uden at ildsvåde iøvrigt foreligger - svides eller brændes hul på klædningsstykker, tæpper, gardiner eller andre genstande, og sådan skade erstattes derfor ikke.

Skadestilfælde.

Den forsikrede må snarest muligt gøre anmeldelse om indtruffen ildsvåde og derefter levere en fortegnelse over de brændte og beskadigede genstande, samt - hvis det forlanges - en fortegnelse over de ikke beskadigede genstande.

Skadesopgørelse

Skadens størrelse opgøres på grundlag af genanskaffelsesprisen umiddelbart før branden med rimeligt fradrag for værdiforringelse ved slid og ælde.

Underforsikring

Hvis de forsikrede genstandes samlede værdi overstiger forsikringssummen, ydes kun en forholdsmæssig erstatning.

Husstanden — Såfremt de til den forsikredes husstand hørende og hos ham boende personer ikke selv har tegnet forsikring på deres ejendele, kan den forsikrede forlange, at disse skal dækkes af forsikringen, for så vidt forsikringssummen er tilstrækkelig dertil.

Misligholdelse — I tilfælde af assurancesvig fortabes ethvert krav på erstatning. Dette gælder også, hvis den forsikrede har forvoldt skaden med forsæt, medens skyldgraden i tilfælde af grov uagtsomhed vil være bestemmende for erstatningsydelsen og dennes størrelse.

Reglerne om forsikring af både indeholdes i bekendtgørelse af 13.april 1932, B & K 1932, p.892,som ændret i 1948, B & K 1948, p.25. Forsikrer er Grønlands fællesfond. Præmien er fastsat efter erhvervspolitiske hensyn; for både, der hovedsageligt anvendes til grønlandsk erhverv, er den 2½ %, for andre både 4%. Forsikringen tegnes hos kolonibestyreren, der skal drage omsorg for, at forsikringsbeløbet er passende og ikke større end bådens faktiske værdi. Det er en forudsætning, at båden er i driftssikker stand, og forsikringen kan opsiges med 3 måneders varsel, såfremt kolonibestyreren skønner, at båden ikke holdes i forsvarlig stand. Den risiko, der dækkes, er skade på skrog og maskine, hidført ved stranding, kollision, ildløs, eksplosion og direkte bjergningsudgifter, derimod ikke afsavn eller mistet fortjeneste. Forsikringen tegnes med en selvrisiko på mindst 2o%. I tilfælde af uagtsomhed kan erstatningsbeløbet nedsættes,eventuelt helt bortfalde. Såfremt der indtræder en skade, der omfattes af risikoen, skal der afholdes en synsforretning, og ved totalforlis eller større skade skal der optages søforklaring. Da forsikringen er tvungen for både, hvortil der er udgivet lån, eller som er solgt på kredit af styrelsen, er der foreskrevet underretningspligt ved manglende præmiebetaling og opsigelse. Ved tegning af forsikringen udfærdiges der ingen forsikringsbegæring, og der udleveres ikke forsikringstageren nogen police eller andet dokument indeholdende oplysning om forsikringens vilkår.

Brandforsikringen er tvungen for huse, hvortil der er udgivet offentligt lån og er følgelig - selvom reglen ikke er fuldt gennemført overalt - overordentlig udbredt.

Derimod er det ekspeditionens indtryk, at flertallet af motorbådsejerne begrænser forsikringen til den forsikringspligtige værdi, og bringer forsikringen til ophør, når og forsåvidt lånet er afbetalt. Der har over for ekspeditionen været fremsat adskillige besværinger over, at erstatning er blevet nægtet for motorbådsskader, som forsikringstageren anså for omfattet af forsikringen. Skadestilfælde er også blevet fremdraget på landsrådsmøder, landsrådet 1948.

Der er ingen husdyrforsikring i Grønland, heller ingen lokale, gensidige forsikringer i forbindelse med fåreavlerforeningerne. Forslag om forsikring af får har været foreslået på SRmødet i Jhb i 1945, men forslaget afvistes.

Reglerne om erstatning for uforskyldt forliste erhvervsredskaber supplerer forsikringsordningerne. Hjemmelen hertil findes i KRanordningen, B & K 1926, p. 514 § 35. Herefter kan der ydes understøttelse af kommunekassen til personer, som er blevet ude af stand til at udføre deres sædvanlige erhverv på grund af uforskyldt forlis af mere kostbare redskaber. Understøttelsen bør dog som regel ikke sættes højere end til halvdelen af værdien. Reglen suppleres af bestemmelserne i regulativet af 21. juli 1914, B & K 1914, p.23o om lån til genanskaffelse af forliste fangstredskaber. Lånet ydes af kommunekassen og er rentefrit. Det skal tilbagebetales senest 12 måneder efter, at det er udgivet, og det tilbagebetales ved tilbageholdelse af 1/3 af værdien af det indhandlede.

6. Nogle steder, navnlig i Egm distrikt er det skik, når en fanger under røgt af egne isgarn bemærker sæl i andres isgarn, at tage sælen med sig og aflevere den til garnejeren. Den, der bringer sælen hjem, har, som det synes, ikke noget krav på vederlag for sin ulejlighed, men det bruges at give ham en mindre del af sælen. Andre steder anses det for at stride mod god tone således at hjembringe andres fangst; det korrekte anses at være blot at give garnejeren meddelelse om fangsten.

Den samme situation kan opstå med hensyn til rævejagt. Også i denne henseende er der forskel i opfattelsen. I Egm distrikt har en rævejæger, der inspicerer egne fælder, pligt

til, hvis han på sin vej bemærker ræv i andres fælder, at tage den med hjem, og der er visse nærmere takster for betalingen efter rævens kvalitet. Andre steder anses en tilsvarende adfærd for at nærme sig til det kriminelle.

B.

1.a. Det er karakteristisk for forholdene på Grønland, at der ikke i lovgivningen findes nogen almindelig regel om inddrivelse af fordringsrettigheder. For de offentlige låns vedkommende er der blandt de bestemmelser, som hjemler udgivelsen af lånene, regler om inddrivelsen, og disse går som omtalt ud på tilbagebetaling ved tilbageholdelse af en brøkdel af de beløb, der kommer til udbetaling ved salg af produkter til handelsmonopolet, eller som tilkommer skyldneren som løn. Uden for disse specielle bestemmelser er der alene en regel om inddrivelse af erstatningskrav, retsplejeanordningens § 23, hvorefter erstatning, når skyldneren ikke kan udrede den, skal indeholdes i betalingen for, hvad han indhandler, eller hvad der tilkommer ham som arbejdsløn, herunder løn fra private arbejdsgivere. Ifølge regulativet om underholdsbidrag til børn født uden for ægteskab gælder denne regel også med hensyn til inddrivelsen af bidrag. Om inddrivelse af private fordringer hidrørende fra aftale er der derimod ingen regel givet.

Efter dansk ret finder tvangsfuldbyrdelse normalt sted ved en tvangsrealisation af skyldnerens ejendele, ved individualforfølgning af et eller flere bestemte formuegoder, som kreditor under rettens medvirken har fået udlagt, ved samlet forfølgning ved tvangsrealisation, ligeledes under rettens medvirken, af samtlige skyldnerens formuegoder. Ved begge former for tvangsfuldbyrdelse tilkommer der skyldneren ret til at beholde sådanne ejendele, som hører til nødvendigt bohave til opretholdelse af et tarveligt hjem, eller som er nødvendige for hans næringsdrift, den såkaldte udtagelsesret.

Ret til ved individualforfølgning at søge sig fyldestgjort i skyldnerens indtægter, inden de er kommet til udbetaling, gælder kun ved visse særlige krav, underholdskrav og skattekrav, idet der til dækning heraf kan meddeles arbejdsgiveren pålæg om tilbageholdelse af løn.

Grundlaget for den gældende grønlandske ordning er dels det negative, at en grønlandsk skyldner normalt ikke vil råde over ejendele udover, hvad der omfattes af udtagelsesretten, dels det positive, at han som følge af afsætningens monopolisering praktisk taget er ude af stand til at skaffe sig ukontrollable indtægter af betydning. Disse to forudsætninger er i nutidens Grønland stadig til stede, og i førstnævnte henseende kan forholdene i en overskuelig fremtid vel ikke ventes at ville undergå nogen væsentlig forandring.

Derimod vil en ophævelse af handelsmonopolet og en øget adgang til beskæftigelse i private virksomheder i nogen grad forrykke grundlaget i sidstnævnte henseende.

Når der i dansk ret kun i meget begrænset omfang indrømmes kreditor ret til fyldestgørelse i fremtidig arbejdsløn, er det dels af hensyn til skyldneren, som ellers ville kunne blive berøvet sin arbejdsløn, dels af hensyn til skyldnerens medkontrahent, hvis interesser kunne blive truet, såfremt kreditoren og ikke skyldneren skulle være berettiget til modydelsen.

De fordringsrettigheder, der på Grønland har praktisk betydning, er først og fremmest krav på tilbagebetaling af lån ydet af offentlige midler til husbygning og erhvervsformål. Private krav kan i hvert fald i den nærmeste årrække kun ventes at ville få underordnet betydning, bortset fra underholdskrav af familieretlig natur.

Ekspeditionen mener derfor at måtte foreslå, at den hidtil eksisterende adgang til fyldestgørelse ved tilbageholdelse i lønningsindtægter og vederlag ved salg af produkter bør opretholdes, i hvert fald foreløbig. Det er herved en forudsætning, at der gælder visse maksimalbrøker for tilbageholdelse, forskellige efter som skyldneren er enlig eller familieforsørger, jfr. den danske ordning med hensyn til inddrivelse af underholdsbidrag ved tilbageholdelse af løn. Når henses hertil og til kravenes typiske beskaffenhed og de alternativer, der kommer i betragtning med hensyn til inddrivelse af de offentlige lån og underholdsbidrag, findes hensynet til skyldneren ikke at gøre ordningen betænkelig. Om en trusel mod medkontrahentens interesser ville der især kunne blive tale ved kontrakter, ved hvilke skyld-

neren påtager sig pligt til at levere fremtidig produktion til medkontrahenten. Da sådanne kontrakter vel iøvrigt må betragtes med skepsis, findes hensynet til dem ikke at være af vægt. Men hensynet gør sig gældende også ved andre gensidigt bebyrdende aftaler, navnlig ved kontrakter om personligt arbejde og er utvivlsomt af ikke uvæsentlig betydning, men bør dog næppe tillægges overvejende vægt. De praktiske vanskeligheder ved at opretholde ordningen under ændrede afsætnings- og beskæftigelsesforhold kan ikke formodes på afgørende måde at true dens effektivitet. Det må være en betingelse for medkontrahentens tilbageholdspligt, at han har modtaget en begæring om tilbageholdelse. Undladelse af at foretage tilbageholdelse bør medføre erstatningspligt for medkontrahenten. Derimod er der formentlig ikke tilstrækkelig anledning til som efter loven om inddrivelse af underholdsbidrag at pålægge arbejdsgiveren pligt til under strafansvar at meddele oplysning om skyldnerens arbejds- og lønningsforhold eller om skift af arbejdsplads.

Det foreslås, at der som ny regel indføres alternativ adgang til fyldestgørelse efter regler, der i princippet svarer til de danske regler om individualforfølgning, en adgang, der for den grønlandske befolknings vedkommende navnlig vil have praktisk interesse ved sparekassetilgodehavender. Tillige bør der indføres mulighed for en samlet fyldestgørelse efter konkurslignende synspunkter, en ordning, der kan forventes at ville vise sig påkrævet ved dødsboskifte.

Administrationen af tvangsfuldbyrdelsen foreslås henlagt til de af grønlandskommissionen foreslåede domstole, der skal have beføjelse til at træffe afgørelse om, hvilken form for tvangsfuldbyrdelse, der i det enkelte tilfælde skal bringes til anvendelse, men der kan formentlig i vidt omfang tillægges underretsdommeren kompetence til at træffe afgørelse på egen hånd uden medvirken af meddomsmænd. Afgørelserne bør kunne være genstand for appel.

b. Grundlaget for fordringers stiftelse er i første række aftaler og skadegørende handlinger. Erstatningsansvar ved skadegørende handlinger uden for kontraktsforhold er gjort til genstand for drøftelse i et særligt afsnit, og

ovenfor er der redegjort for de grønlandske forhold med hensyn til en række forskellige typer af aftaler, køb og salg, arbejdsforhold, långivning, lån og leje.

Det er en grundsætning i dansk ret, at aftaler er forpligtende, at den der har afgivet et løfte, er bundet ved sit løfte. Dette finder for dansk rets vedkommende udtryk i aftaleloven, der i sit kap.I har en række nærmere regler om indgåelse af aftaler. En viljeserklæring kan imidlertid under særlige omstændigheder være uforbindende. Dette gælder således viljeserklæringer, der er fremkaldt ved tvang, svig, udnyttelse af erklæringsgiverens nød, letsind, enfoldighed, uerfarenhed eller et bestående afhængighedsforhold, eller som det på grund af omstændigheder, hvorom modtageren af erklæringen må antages at have været vidende, ville stride mod almindelig hæderlighed at gøre gældende. Har en erklæring ved fejlskrift eller en anden fejltagelse fået et andet indhold end tilsigtet, er den, der har afgivet den, ikke bundet ved erklæringen, hvis den, til hvem den er afgivet, indså eller burde indse, at der forelå en fejltagelse. Ligeledes kan urigtige eller svigtende forudsætninger føre til, at et løfte er uforbindende. En aftale kan også på grund af sit indhold være uforbindende, idet hovedregelen om, at man frit kan bestemme aftalens indhold, på forskellige områder begrænses af regler, der sigter til at beskytte en økonomisk svagere part mod at blive udnyttet, således f.eks. afbetalingsloven. Endvidere kan de nedenfor omtalte habilitetsregler føre til ugyldighed.

c. Foruden aftaleloven er de vigtigste love på dette retsområde købeloven og gældsbrevsloven, hvis regler for en stor del er udtryk for almindelige retsgrundsætninger.

Købeloven indeholder bl.a. regler om de beføjelser, der tilkommer kontrahenterne ved misligholdelse af kontrakten. Foreligger der væsentlig misligholdelse, en væsentlig forsinkelse med leveringen af salgsgenstanden eller med betalingen af købesummen eller en væsentlig mangel ved det solgte, tillægges der således den anden part en ret til at hæve kontrakten med den virkning, at udvekslingen af ydelserne bortfalder, idet en væsentlig misligholdelse typisk vil bevirke, at fordringshaverens interesse i ydelsen dervved falder bort, således at en afgørende forudsætning for

aftalen brister. Ex salgsgenstanden overgivet til køberen, kan ophævelse ikke ske, medmindre sælgeren har taget forbehold derom. Misligholdelse kan også medføre, at fordringshaveren får ret til at kræve erstatning for det tab, han lider ved, at kontrakten ikke bliver rigtigt opfyldt, typisk den fortjeneste, han som følge deraf går glip af. Grundlaget for erstatning er de regler, der er fremstillet ovenfor i afsnittet om erstatningsret, d.v.s. den såkaldte culparegel suppleret med reglen om ansvar for folks fejl. Men som følge af at det her drejer sig om kontraktsforhold, skærpes reglerne i flere retninger, bl.a. derved, at undladelse hyppigt vil være ansvarspådragende og ved, at bevisbyrden med hensyn til ansvarsgrundlaget flyttes over på skyldneren, og fører til pålæggelse af erstatningsansvar i væsentligt videre omfang. Da det i flere henseender er afbetydning, hvilken af parterne, der bærer risikoen for hændelige begivenheder, der tilstøder salgsgenstanden , indeholder købeloven tillige regler om risikoens overgang fra sælger til køber. Købeloven pålægger iøvrigt parterne underretningspligt og pålægger ved mangler køberen pligt til at undersøge salgsgenstanden før købets afslutning med den virkning, at misligholdelsesbeføjelser med hensyn til mangler, der burde være opdaget ved en sådan undersøgelse, udelukkes.

d. Efter dansk ret tilkommer der i almindelighed en kreditor ret til at overdrage sin fordring med skyldneren, f.eks. ved at give en anden sikkerhed i fordringen. Regler herom findes i gældsbrevsloven, der sondrer mellem simple gældsbreve og de såkaldte omsætningsgældsbreve. Reglerne om simple gældsbreve finder i vid udstrækning anvendelse også på fordringer på penge, der hviler på aftale, uanset at de ikke bæres af gældsbrev. Omsætningsgældsbreve er ihændehavergældsbreve, gældsbreve, der lyder på betaling til bestemt person eller ordre (ordregældsbreve), pantebreve i fast ejendom eller registreret skib og gældsbreve, der udtrykkeligt angiver, at de skal være omsætningsgældsbreve. Af hensyn til disse gældsbreves omsættelighed gælder der visse særlige regler, dels om legitimationen til at gøre retten ifølge gældsbrevet gældende, dels om fortabelse af de indsigelser skyldneren havde med den oprindelige kredi-

tor, og ved overdragelse af gældsbrevet om retserhvervelse for erhververen, uanset at overdrageren var umyndig eller manglede ret til at råde over gældsbrevet. T ilsvarende regler gælder om visse andre dokumenter, såsom veksler og checks, konossementer og aktier.

e. Reglerne om fordringers ophør er for en stor del uskrevne. Positive regler gælder dog om forældelse af fordringer. For en række praktisk betydningsfulde krav, f.eks. fordringer, der støtter sig på aftale om overdragelse af løsøreting, om leje, eller som angår erstatning uden for kontraktsforhold gælder den regel, at de forældes, dersom fordringshaveren ikke skrider til retsforfølgning inden 5 år fra den dag, de kunne kræves betalt. Andre krav, f.eks. kontante lån, forældes først efter forløbet af 2o år.

2.a. I ældre tid synes den grønlandske opfattelse at have gået ud på, at aftaler ikke var forbindende, jfr. Dalagers bekendte udtalelse[1]: "Kiøber nogen af en anden, og Vahren ikke staae ham an, kand han, endogsåefter nogle tiders forløb, lade bringe Vahrerne tilbage."

Fremstillingen vedrørende tjenesteforhold og aftaler om overladelse til brug indeholder vidnesbyrd, der peger i retning af, at denne opfattelse ikke er forladt. Der er en udpræget tilbøjelighed til at betragte aftaler, der ikke straks opfyldes fra begge sider, som kun gældende indtil videre. Formelt behøver dette ikke at være i strid med en regel om, at aftaler er forpligtende, forsåvidt aftalen efter sit indhold må betragtes som blot midlertidig, men i realiteten vil en regel, hvorefter der er formodning for, at aftaler kun forpligter indtil videre, ikke adskille sig fra den opfattelse, at aftaler er uforbindende.

Der foreligger intet stof til belysning af grønlandsk opfattelse med hensyn til aftalers ugyldighed på grund af omstændigheder ved deres indgåelse. I regulativet om udlån af erhvervsredskaber i Nordgrønland er der fastsat en regel om maksimalvederlag, og iøvrigt som omtalt givet den kon-

1) p.21.

traktudfyldende regel, at vederlaget, hvor der ikke foreligger nogen aftale om dets størrelse, ikke kan overstige, hvad skyldneren godvilligt vil give. De vedtægter om hasardspil, som er udfærdiget i visse grønlandske kommuner, udtaler intet om, at den tabende ikke er forpligtet til at betale det tabte, eller om krav på tilbagebetaling heraf, men giver alene hjemmel for konfiskation. Fra Jhb foreligger en SRTsag fra 1949, hvor spørgsmålet om tilbagebetaling var fremme. Det var oplyst, at en spiller havde tabt 730 kr., men taberen erklærede på rettens forespørgsel, at han ikke havde krævet beløbet tilbage, da han jo selv havde været ude om tabet. Af en KRsag fra 1947 fra samme sted fremgår det, at KR havde overrasket et hasardparti, beslaglagt puljen og delt den ud til dem, der havde tabt.

Fremstillingen ovenfor af de grønlandske handelsforhold viste, at langt den overvejende del af varehandelen varetages af handelsmonopolet, og inden for den indbyrdes handels vigtigste felt, handelen med grønlandsk proviant, herunder hundefoder, formidles størsteparten af omsætningen gennem de bestående handelsled og foregår til faste priser mod kontant betaling, således at den reelle forskel mellem denne handel og handelen med de af monopolet omfattede varer er forsvindende. Handel med sælskind spillede en vis praktisk rolle, men havde lige så lidt som provianthandelen nogen erhvervsmæssig karakter, og var i det væsentlige indskrænket til handel med tilfældige rejsende og uden for locohandlen til byttehandler med familie eller bekendte på fremmede pladser. Handelen med frembragte goder var på grund af den lidet udviklede arbejdsdeling, der medfører, at hver familie i hovedsagen selv frembringer, hvad der er nødvendigt til tilfredsstillelsen af dens behov, i det store og hele begrænset til tilfældig overskudsproduktion, der f.eks. fremkom ved, at den hidtidige bruger af et varigt gode var afgået ved døden. Da købet af disse varige goder på grund af de økonomiske forhold i reglen fordrede financiering fra det offentlige, udviskedes disse aftalers rent privatretlige karakter. Bestillingskøb, d.v.s. bestilling af genstande, der skal tilvirkes af stof, der skal ydes af den, der har påtaget sig tilvirkningen, forekom kun undtagelsesvis. Det samme gjaldt værksleje, d.v.s. kontrakter, ved

hvilke en person over for en anden påtager sig mod vederlag at frembringe et arbejdsresultat. På de områder, hvor i Danmark disse kontraktsformer har deres typiske felt, frembringelse af beklædningsgenstande, frembringelse af eller reparation af redskaber eller huse, anvendtes i Grønland, når assistance udefra overhovedet kom i betragtning, alene arbejdsaftaler.

På denne faktiske baggrund er det forståeligt, at retsanvendelsen i Grønland på dette område har været så sparsom, at den ikke afgiver holdepunkter for en vurdering af den grønlandske retsopfattelse.

Der foreligger således intet tilfælde, der angår spørgsmålet om, hvem der bærer faren. Af det om lån til brug refererede fremgår, det, at den anskuelse undertiden har været fremsat, at låntageren er uden ansvar for den lånte ting. I tilslutning hertil kunne man rejse spørgsmålet om, hvorvidt den, der har købt en ting på kredit, hæfter for betalingen, når tingen hændeligt går til grunde, mens den er i hans besiddelse. I landsfogedarkivet i Ghv er der bemærket en forespørgsel fra KR i Iginiarfik om, hvorvidt P, der ved et uheld havde mistet 51 kr. af et komfurlån, skulle tilbagebetale også dette beløb. Forespørgslen blev besvaret bekræftende. I overensstemmelse hermed er en mundtlig meddelelse fra Chb, der gik ud på, at en køber af et parti hundefoder, der var købt på kredit, måtte betale købesummen, uanset at det meste af partiet kort efter at det var kommet i hans besiddelse, var blevet ædt af fremmede hunde. Der tør heraf drages den slutning, at en køber i hvert fald bærer faren for salgsgenstanden, når den er kommet i hans besiddelse. Mundtlige oplysninger om risikoen for varer under forsendelse tyder på, at risikoen antages først at gå over på køberen, når han har fået varen i sin besiddelse.

Om betydningen af mangler ved salgsgenstanden er der refereret en SRTsag angående nogle fotografialbum og nogle mundtlige meddelelser angående motorbådssalg, hvorefter der i sådanne handler snart er gjort mangelsindsigelser gældende, snart ikke. Materialet viser formentlig ikke meget mere, end at problemet kendes, at mangler også efter grønlandsk opfattelse betragtes som en svigtende forudsætning,

og at tanken om at ikke-rettidig reklamation kan påvirke retsstillingen for den, der vil påberåbe sig manglerne. Det må ved vurderingen af disse oplysninger tages i betragtning, at albumsagen var rejst af en dansk køber, og at det samme gælder motorbådssagen fra det nordgrønlandske landsfogedarkiv.

Til belysning af betydningen af forsinkelse foreligger der ingen nævneværdige oplysninger.

Boligbyggeriets og erhvervslivets financieringsbehov imødekommes som nævnt ved offentlige, rentefri lån, der i reglen udgives uden nogen tilbagebetalingsfrist og uden at der udstedes noget skylddokument.

Negotiable dokumenter kendes ikke, og overdragelse af fordringer vides ikke at være forekommet. Derimod finder skyldovertagelse med hensyn til gæld til det offentlige ikke helt sjældent sted i forbindelse med overdragelse af genstande, hvortil der er udgivet lån. Regler om skyldovertagelse er givet med hensyn til motorbåde ved skrivelse af 28.april 1948, B & K 1948, p.41, hvorefter landsfogeden under hensyn til bådens vedligeholdelsestilstand og køberens driftighed og økonomi skal afgøre, om gælden kan overtages af erhververen. Sælgeren kan dog kun frigøres, såfremt salget sker med det formål at anskaffe større motorbåd, eller hvor sælgeren er et dødsbo. Også ved skyldovertagelse ved anden offentlig financiering kræves samtykke fra kreditor.

Fordringer vides i enkelte tilfælde at være bragt til ophør ved modregning. Om ophør ved forældelse foreligger en udtalelse på et SRmøde i Egm i 1948. På mødet var der fremsat forslag om at yde erstatning for hus og løsøre, der i 1929 var blevet brændt af desinfektionsgrunde. "Da sagen imidlertid aldrig tidligere har været behandlet i Egm SR, og der intet skriftligt foreligger om den, blev den afvist som forældet."

b. Den beskrivelse, der er givet, viser en dybtgående forskel mellem den i Grønland eksisterende faktiske baggrund for de obligationsretlige regler og de tilsvarende forhold i Danmark. På nogle af de få felter, hvor en grønlandsk opfattelse af obligationsretlige emner overhovedet har manifesteret sig, viser sig væsentlige afvigelser fra dansk opfat-

telse. Da retsudviklingen på dette område må være intimt forbundet med de former, hvorunder det økonomiske liv udvikler sig, og da denne udvikling i øjeblikket må forekomme ekspeditionen ret uoverskuelig, har ekspeditionen anset det for nytteløst på hypotetisk grundlag at foretage en gennemgang i enkeltheder af, hvilke af de i Danmark gældende regler der egner sig til overførelse til grønlandske forhold. Nedenfor vil et enkelt kontraktsforhold blive gennemgået, men iøvrigt skal vi indskrænke os til at bemærke følgende.

I retsanvendelsen bør de danske retsregler i videst muligt omfang lægges til grund, men fravigelse må ske i det omfang særlige grønlandske forhold gør anvendelse af danske regler uhensigtsmæssig eller uønsket. Afgørelserne må træffes efter forholdets natur, uanset om den danske retskilde er skreven ret eller en anden retskilde, der har fortrin for forholdets natur.

Det omtales nedenfor i afsnittet om arbejdsforhold, at reglen om løfters forbindende kraft bør accepteres med hensyn til arbejdsaftaler. Såfremt der ad åre skal opnås retsenhed mellem Grønland og Danmark må denne regel, der må forekomme at være en nødvendig forudsætning for et økonomisk samkvem med omverdenen, utvivlsomt accepteres som almindelig regel.

En række andre regler må også antages at være velegnede til at overføres. Dette gælder således de foran omtalte regler om løfters ugyldighed; forsåvidt de tilsigter at beskytte en økonomisk ukyndig eller svagere part, vil de kunne ventes at få særlig betydning for Grønlands vedkommende. Ligeledes synes grundsætningen om, at væsentlig misligholdelse medfører adgang til at ophæve en aftale i princippet, at egne sig for grønlandske forhold. Ekspeditionen finder dog at burde henlede opmærksomheden på, at der i Grønland muligvis bør anlægges noget afvigende synspunkter med hensyn til, hvad der kræves til rigtig opfyldelse, i særdeleshed i tidsmæssig henseende. Det må herved erindres, at reglerne ikke i Grønland skal tilpasses på en varehandel, der er organiseret på tilsvarende måde som den købelovens regler er tilpasset på. På Grønland vil der sædvanligvis ikke være tale om køb med videresalg for øje, og de vilkår, hvor-

under forsyningen hidtil har fundet sted, tør formodes at have gjort den anskuelse, at forsinkelse skal kunne påberåbes som væsentlig misligholdelse, ret fjerntliggende for en grønlandsk tankegang[1].

Lignende betragtninger er efter ekspeditionens opfattelse til hinder for, at de om erstatningsansvar i kontraktsforhold efter dansk ret gældende regler uden videre indføres i Grønland. Da det hensyn til samhandlens sikkerhed, der ligger bag, ikke på tilsvarende måde gør sig gældende på Grønland, synes adskilligt at tale for, at man bliver stående ved ansvarsregler, der svarer til de om ansvar uden for kontraktsforhold gældende med de modifikationer, der følger af, at der er tale om ansvar i kontraktsforhold.

Det frembyder næppe større betænkeligheder at bringe de almindelige regler om overdragelse af fordringer til anvendelse på Grønland. Derimod bør man formentlig tøve med at overføre negotiabilitetsreglerne. Såfremt hensynet til kreditgivningen indicerer udstedelse af omsætningsgældsbreve eller andre negotiable dokumenter, bør dette imødekommes ved særlig hjemmel. Der tænkes i denne forbindelse særligt på långivning fra eventuelle fremtidige grønlandske sparekasser, der af hensyn til skylddokumenternes belåning vil kunne være interesserede i, at deres omsættelighed lettes.

Med hensyn til ophør af fordringer synes der intet til hinder for at lade regler, der i deres væsentlige træk svarer til de i Danmark gældende, herunder også reglerne om forældelse, være gældende på Grønland.

---

1) I 1940 skrev en udstedsbestyrer i Ata bl.a. følgende til landsfogeden i Nordgrønland. "Jeg begyndte at rekvirere et thermometer allerede i 1930. Først i 1938 kom det. Jeg blev glad, da jeg så, at jeg nu endelig har et thermometer, hvormed jeg kan så konstatere kuldegrader (udstedsbestyreren var interesseret i større kultilbeling). Jeg tog thermometeret og pakkede det ud, men ak, hvad så jeg - et lægethermometer. Først i 1939 kom der et rigtigt thermometer." Dette eksempel anføres ikke som typisk, men det illustrerer på en kuriøs måde de vanskeligheder, der kan være forbundne med forsyningen.

De arbejdsaftaler, der for tiden spiller den største praktiske rolle i Grønland, er, som vist ovenfor, aftaler, i hvilke den ene part er staten. Disse forhold vil ikke blive medtaget i de følgende overvejelser vedrørende den fremtidige lovgivning om arbejdsaftaler. Der vil heller ikke blive gået nærmere ind på den egentlige arbejdsret, der her i Danmark navnlig har fundet udtryk i septemberforliget af 1899. Disse regler har til forudsætning, at der i private virksomheder beskæftiges et større antal lønarbejdere, hvis vilkår er egnede til at bestemmes efter ensartede kollektive aftaler. Denne forudsætning er ikke tilstede i Grønland i dag. Såfremt den kommende økonomiske udvikling i Grønland skulle medføre ændringer i så henseende, må det antages, at de i dansk ret udviklede regler er mindre velegnede, idet den organisering, der er reglernes grundlag, først med tiden kan ventes at finde sted, og i hvert fald indtil da må det forekomme påkrævet, at arbejdsaftalerne underkastes statslig regulering eller tilsyn.

De vigtigste danske regler på arbejdsrettens område iøvrigt er medhjælperloven af 1921, lovbekendtgørelse 27o af 16.juni 1941 og funktionærloven af 13.april 1938. Denne sidstnævnte lovs tilpasningsmulighed for Grønland vil på grund af dens praktiske betydningsløshed for grønlandske forhold ikke blive undersøgt.

En del af medhjælperlovens regler er kontraktsudfyldende, d.v.s. fastsætter, hvad der skal gælde, når intet er aftalt i kontrakten, således f.eks. reglen om, at en tjenesteaftale, når tjenestestedet er København eller en købstad, skal anses for indgået for en måned, og når tjenestestedet er på landet, indtil den første almindelige skiftedag (1.maj og 1.november), som indtræder mindst en måned efter tiltrædelsen, og reglen om, at fæstemål, der er indgået for en måned, fortsættes uden særlig aftale, indtil det opsiges senest den 15. i en måned til fratrædelse til den 1. i den følgende måned. Endvidere indeholder loven regler om retsvirkningen af misligholdelse og bestemmer bl.a., at en medhjælper, der uden lovlig grund er udeblevet fra tjenesten, eller som uden lovlig grund er bortgået, er pligtig at betale husbonden halvdelen af lønnen for den vedtagne tjenestetid i erstatning, medens på den anden side en husbond, som uden lovlig grund nægter at modtage en medhjælper i sin

tjeneste, eller som uden lovlig grund bortviser ham, er pligtig at yde en erstatning svarende til hele den for den aftalte tjenestetid vedtagne løn samt kostpenge.

Disse regler bygger på forudsætningen om, at aftalerne i overensstemmelse med dansk rets almindelige regler er bindende for parterne, således at manglende opfyldelse medfører retsvirkninger for den part, der misligholder, bl.a. derved at der pålægges ham erstatningsansvar. De foran omtalte tyendevedtægter har samme udgangspunkt, men det må som nævnt anses for tvivlsomt, om vedtægterne er stemmende med grønlandsk opfattelse, der som omtalt synes at gå ud på, at medhjælperforhold er indgået indtil videre, således at i hvert fald medhjælperen kan bringe det til ophør nårsomhelst med krav på vederlag til fratrædelsesdagen.

Foran er det foreslået, at det fremtidig som almindelig regel bestemmes, at aftaler er forpligtende, og en sådan regel vil måske netop på dette aftaleområde have betydelig almindelig pædagogisk virkning.

Indførelse af almindelige regler om medhjælperforhold har tidligere været drøftet på landsrådsmødet i Nordgrønland i 1932. Under forhandlingerne blev den betragtning gjort gældende, at reglerne i den på mødet foreslåede "tyendelov" var uegnede for udsteder og bopladser og forsåvidt angik grønlændernes forhold ret overflødige. "Disses tyendeforhold er formentlig hovedsagelig således, at en enlig kvinde bor i et hus og hjælper til i dette og får sin løn og lidt klæder; hvad hun ellers har brug for, køber hun for kontanter, som hun erhverver sig som lejet eller ved husflid. Når hun er ked af at være et sted, eller når man er ked af at have hende, går hun uden videre indvending fra nogen af siderne. Forslaget er derfor formentlig uegnet uden for steder, hvor der er danske eller velhavende fastansatte grønlændere." Ved samme lejlighed blev det oplyst, at de danske husmødre i Ghv i flere år havde haft indbyrdes aftalte regler, hvorefter "1. husmoderen må kun afskedige sin pige enten den 1. dag i måneden eller den 15. og skal give 14 dages varsel. Afskediger hun sin pige uden varsel, betaler husmoderen 14 dages løn. 2. pigen må forlade sin plads enten den 1. i måneden eller den 15. og skal 14 dage forinden have meddelt, at hun vil gå. Forlader hun sin

plads til urette tid, har hun tabt den løn, som hun har tilgode for måneden." Det fremsatte forslag afvistes.

Selv bortset fra de under landsrådsforhandlingerne omtalte særlige typer af tjenesteforhold svarer den danske lovs kontraktudfyldende regler ikke til de på Grønland gældende koutumer. Og aftaler svarende til de danske medhjælperforhold på landet kendes ikke. De medhjælperaftaler, der var oplyst fra fåreavlsdistrikterne, var enten lærlingeforhold eller daglejerforhold. Selv om der ikke kan bortses fra, at denne praksis vil ændres, findes der dog ingen grund til at foregribe erhvervsudviklingen på dette område med retsregler svarende til de danske. En del detailbestemmelser i medhjælperloven, der har danske forhold for øje, lader sig ikke overføre til Grønland, og det samme gælder de af lovens bestemmelser, som har tilknytning til retsinstitutter, der ikke findes og ikke kan ventes at blive indført på Grønland.

I betragtning af det anførte vil det efter ekspeditionens opfattelse, i stedet for i stærkt omredigeret skikkelse at overføre den danske medhjælperlov, være at foretrække at der over de bestående tyendevedtægter bygges en lovgivning op, der supplerer disse efter de i medhjælperloven indeholdte principper.

Det bemærkes, at en sådan ordning ikke vil frembyde interprovinsielretlige vanskeligheder, da det uden videre må være klart, at retten på det sted, hvor tjenesten udføres, vil være at lægge til grund.

Den danske sømandslov nr. 181 af 1.maj 1923 indeholder ligesom medhjælperloven en del regler af kontraktsudfyldende karakter og forskellige bestemmelser, der sigter til at beskytte mandskabets interesser, herunder en regel om aftalernes form, hvorefter hyreaftaler skal indføres i en afregningsbog. Sømandsloven gælder for danske skibe, også skibe under den registreringspligtige grænse, og uanset hvor sømanden er hjemmehørende, og finder således også anvendelse på hyreaftaler, der indgås med grønlandsk mandskab på danske skibe.

Reglerne i denne lov vil antagelig være utilstrækkelige til at tilgodese det offentliges interesse i, at der ved de aftaler, der fremtidig kan ventes indgået om anvendelse

af grønlandsk arbejdskraft i danske fiskefartøjer, sikres den grønlandske arbejdskraft tilfredsstillende arbejdsvilkår. Reglerne synes heller ikke velegnede for aftaler med mandskab i skibe hjemmehørende i Grønland. Det vil formentlig på dette område, jfr. det foran ved omtalen af kollektive aftaler sagte, være nødvendigt at udforme særlige af socialpolitiske hensyn bestemte regler, der sikrer administrationen en vis indsigt med arbejdsaftalernes indhold.

XII. HABILITETSREGLERNE.

A.

§ 8 i retsplejeanordningen bestemmer, at faderløse og andre, der ikke skønnes selv at kunne bestyre deres formue, af SR kan sættes under værgemål enten af KR eller af en særlig værge. Til værger kan kun beskikkes velansete og erfarne mænd. Kontante midler skal indsættes i den grønlandske sparekasse, men SR kan tillade, at midlerne anvendes til den umyndiges underhold, uddannelse, udstyr eller lignende. Om anvendelsen af reglen ved administrationen af underholdsbidrag til børn født uden for ægteskab henvises til fremstillingen ovenfor i afsnittet desangående. Bortset herfra findes der ikke skrevne regler angående habilitetsspørgsmål.

Der foreligger ikke i det af ekspeditionen tilvejebragte materiale vedrørende sysselretternes, SRenes og KRenes praksis nogen afgørelse af egentlige habilitetsspørgsmål.

Ung alders betydning ved forskellige retshandler er søgt belyst ved mundtlige meddelelser. Ved indhandling udbetales vederlaget til den, der indhandler, uanset den pågældendes alder, og der haves ingen erfaring for, at sådanne udbetalinger er søgt anfægtet.

For modtagelse af lån fra de offentlige kasser gælder ingen bestemt aldersgrænse. På SRmødet Ghb 1949 blev der således udgivet et erhvervslån til en fader og hans 15-årige søn. Eet medlem gjorde gældende, at låntagere måtte være mindst 16 år, minimumsalderen for deltagelse i repartitionen, men flertallet afviste, at der var nogen sammenhæng mellem disse to forhold. I Sarfanguaq skal en 2o-årig mand på egen hånd have indgået aftale om køb af en motorbåd på kredit, i Itivdleq en 17-18-årig. På SRmødet i Egm i 1949 blev der udgivet 2 erhvervslån på hvert 1oo kr. til to 2o-årige og et erhvervslån på 15o kr. til en 16-årig. I det sidstnævnte tilfælde var andragendet om lånet indgivet af den pågældendes 58-årige fader, men denne fandtes at være for gammel, hvorfor lånet blev udgivet til sønnen, uden at man forinden søgte dennes samtykke indhentet. Det er flere gange blevet fremhævet for ekspeditionen, at det ved udgivel-

se af lån anses for et underordnet spørgsmål, hvor gammel modtageren er, og at der lægges mere vægt på, om der er udsigt til, at han vil være i stand til at betale det tilbage.

Tyendevedtægterne indeholder ingen regler om aldersbetingelser. De mundtlige oplysninger går ud på, at den, der lader sig fæste som kivfaq, skal have sine forældres samtykke, og forsåvidt den pågældende er hjemmeboende, gælder det uanset alder. Manglende samtykke vides dog i intet tilfælde at være påberåbt som ophørsgrund. En tilsvarende regel gælder derimod angiveligt ikke ved antagelse som lejet.

Nogle sysselretssager fra Qutd belyser opfattelsen med hensyn til habiliteten i en speciel henseende. I tilførsler fra 1932 og 1948 af vedkendelser over for KR i alimentationssager hedder det: "Af udskriften fremgår .... begge parter var fuldmyndige (21 år)." I 1947 anvendes samme udtryksmåde i et tilfælde, hvor det af referatet fremgår, at den ene af parterne var 19 år. Derimod hedder det i en tilførsel fra 1949: ".... fremgår .... at begge parter var myndige (pigen 19 år, ungkarlen 18 år)". Det er mundtligt meddelt, at sysselmanden bevidst undgik at benytte udtrykket "fuldmyndig", men at sysselmanden anså 18-års alder for tilstrækkelig til en disposition af dette indhold.

Den i retsplejeanordningen § 8 givne hjemmel til umyndiggørelse har været benyttet i udstrakt grad i Nan og Augpilagtoq distrikter. Denne praksis blev indledet i 1936, da SR traf bestemmelse om syv umyndiggørelser med den begrundelse, at de pågældende år efter år havde vist sig at falde de offentlige kasser til byrde, "skønt det er unge raske mænd, der tjener godt om sommeren." I de følgende år fortsattes umyndiggørelserne, idet de allerede besluttede opretholdtes og nye blev besluttet. Sidste gang umyndiggørelserne omtales er på SRmødet i 1943. Til værge udpegedes sædvanligvis hjemstedets KRformand. I en i referatet fra SRmødet i 1936 gengivet "instruks" til værgen fastsættes det, at der af de beløb, som tilkommer de umyndiggjorte ved indhandling, efter eventuelt fradrag til sysselkasselån og lignende skal tilbageholdes 1/3, der udbetales i vintermånederne med såvidt muligt lige store beløb hver uge af det der bliver til overs efter eventuelt indkøb af tøj og

lignende. Undertiden ses det, at der af SR er truffet bestemmelse om tilbageholdelse af det fulde indhandlingsbeløb. I tilslutning til referaterne er det mundtligt oplyst, at forslagene til umyndiggørelse i reglen fremsattes af vedkommende KRformand, og at afgørelserne blev truffet, uden at de umyndiggjorte blev spurgt. Flertallet skal dog have erklæret sig indforstået med, at foranstaltningen var til deres eget bedste.

I samme distrikter er der også truffet andre lignende forholdsregler sigtende til at begrænse den offentlige forsorgs udgifter. I 1943 og 1944 blev der således af samme SR truffet bestemmelse om "tvungen indbetaling af gemmepenge for folk i Sangmigssoq og Augpilagtoq kommuner, som året før havde fået fattighjælp." Denne ordning gik ifølge mundtlig underretning ud på, at der af de indtægter, som tilfaldt de pågældende, skulle tilbageholdes mellem 1/2 og 2/3, som skulle administreres af udstedsbestyreren og KR i fællesskab.

I 1943 vedtoges det, at 3 mænd skulle opholde sig ved et af torskeindhandlingsstederne hveranden uge i den gode fisketid, "for at skaffe de pågældende lejlighed til at skaffe sig kontante indtægter til afbetaling på deres lån m.m.", og det følgende år ses der at være truffet lignende bestemmelser, "for at hjælpe de pågældende personer ind i bedre økonomiske forhold."

Flere almindelige bestemmelser giver udtryk for mistillid til grønlændernes evne til på egen hånd at administrere deres økonomiske forhold. Om de offentlige lån gælder det således, at de udgives i naturalier, jfr. for husbygningslån til bestillingsmænd § 32 i bestillingsmandsregulativet. Ligeledes udgives understøttelser i naturalier, og det samme gælder ved administrationen af bidrag til børn født uden for ægteskab. Fra særlig fattige distrikter kendes generelle foranstaltninger med det øjemed at begrænse forsorgsudgifter, foranlediget af et ubetænksomt forbrug. KR i Augpilagtoq (Nan) vedtog i 1943, at udstedsbestyreren 3 gange om måneden skulle afslå at indhandle fisk, for at befolkningen kunne forsyne sig bedre med tørret proviant. Meddelelse om, at der den pågældende dag ikke kunne indhandles, skulle først gives fiskerne, når de var kommet hjem med deres fangst. På grund af forbedrede levevilkår var ordningen angiveligt al-

drig trådt i kraft. Den 8.september 1944 er der stadfæstet en vedtægt for kommunerne i Upv syssel, hvorefter det forbydes den, der oppebærer understøttelser fra kommunekassen, at købe malt og tobak. Vedtægten indeholder tillige forbud mod, at børn under 14 år ryger tobak og pålægger KRene at straffe voksne, der overlader tobak til børn under denne alder, med forbud om køb af tobak for en af KR fastsat periode. Videst med hensyn til generelle indskrænkninger i folks rådighed over deres forbrug, er man gået i Kraulshavn. På SRmødet i Upv 1944 vedtoges en sålydende vedtægt, stadfæstet af landsfogeden den 8. september 1944:

" § 1.

Ethvert hus i Kraulshavn distrikt skal have en stor skindpose, fyldt med spæk, der skal henligge som reserve. Denne skindpose skal være fyldt inden almindelig indhandling af spæk finder sted. Dette påses såvel af kommunerådene som af udstedsbestyrerne.

§ 2.

Befolkningen ønskes gjort interesseret i fiskeri af hajer, hellefisk og havkatte, og at dette fiskeri også foretages om sommeren, og at enhver, der måtte ønske sig redskaber dertil i form af båd eller liner, straks kan få et sysselrådslån, dersom de ikke selv har midler dertil."

Ligesom myndighederne har anset sig for beføjet til på vidtgående måde at gribe ind i befolkningens økonomiske råden, således har man også ment sig berettiget til at gøre indgreb i folks råden i andre henseender. I Ghv klagede i 1945 O over, at K "havde talt vredt til hende" og slået hendes datter N. Sagen blev afgjort med, at K fik en bøde på 2 kr. og en irettesættelse. Endvidere "fandt KR det påkrævet at give N, som ikke var en ulastelig kvinde, en tilrettevisning for hendes utaknemmelighed (over for K), samt for hendes ligegyldighed med at samle brændsel, at stille sig til lejet arbejde og iøvrigt at søge nyttigt arbejde. I det hele hendes dovenskab, hendes presserier om lån og hendes tilbøjelighed med grovheder mod sine medmennesker, samt hendes mangelfulde opdragelse af sine børn." O fik en formaning om at støtte datteren til at føre et bedre levned og vise flid. Dette eksempel er ikke enestående.

Der gælder i Grønland ingen regler om tvangsindlæggelse af sindssyge, men i § 4 i fællesregulativet af 1/10-1915 for statens sindssygehospitaler er der hjemmel for, at grønlændere kan indlægges på dansk sindssygehospital. Indlæggelse af grønlandske patienter på danske hospitaler forekommer jævnligt, og der foreligger adskillige oplysninger fra Grønland om foranstaltninger over for sindssyge. Ifølge oplysninger fra læger i Grønland nærer grønlændere en betydelig frygt for sindssyge, og det skal være i absolut overensstemmelse med grønlandsk tankegang, at sindssyge underkastes behandling, om fornødent under tvang, efter lægernes nærmere bestemmelse. Det synes kun at være undtagelsesvis, at det har været nødvendigt at gribe ind over for sindssyge med foranstaltninger, der kan sidestilles med tvangsindlæggelse. Af KRprotokollen for Qutd for 1946 og 1947 fremgår det, at der har været afholdt udgifter til mandskab, der havde været antaget til at holde vagt over sindssyge, der ikke havde kunnet finde plads på sygehuset.

Anbringelse under åndssvageforsorg i Danmark har ikke haft samme praktiske betydning som indlæggelse af sindssyge. Det er i en skrivelse fra socialministeriet af 23.november 1948 udtalt, at sådan inddragelse kræver samtykke fra socialministeriet i hvert enkelt tilfælde.

Sterilisation er forekommet enkelte gange. I Ghb distrikt i 5 tilfælde i de senere år, overvejende efter medicinsk eller blandet socialmedicinsk eller eugenisk-medicinsk indication. I alle tilfælde med de pågældendes samtykke, og for gifte personers vedkommende med ægtefællens indforståelse, i to tilfælde med samtykke af de pågældendes "husherre". Sterilisation vides også at være foretaget i Skt og Upv.

B.

Ifølge den danske myndighedslov nr. 277 af 30.juni 1922 er personer under 21 år umyndige. Personer over denne alder kan ved retsdekret gøres umyndige, såfremt særlige grunde, f.eks. sindssygdom, ødselhed taler derfor. At de pågældende er umyndige vil sige, at de ikke selv kan råde over deres formue eller forpligte sig ved retshandler. Gør de det, er de som hovedregel ikke bundet ved retshandelen, og hvis der har fundet overdragelse sted, skal hver af parter-

ne tilbagelevere, hvad han har modtaget.

Aftaler om personligt arbejde kan dog indgås af personer, der er fyldt 18 år, eller som har indgået ægteskab, og af umyndiggjorte, med mindre det modsatte er bestemt ved umyndiggørelsesdekretet. I et vist omfang kan sådanne aftaler indgås allerede fra det fyldte 15. år. Hovedreglen modificeres endvidere derved, at mindreårige over 15 år og umyndiggjorte på egen hånd råder over selverhverv.

En tilstand, hvorefter en person kun kan råde i forbindelse med en anden, kan efter begæring af den pågældende person selv etableres ved anordning af lavværgemål, på hvilket de vigtigste af de om umyndiggørelse gældende regler finder anvendelse.

I det omfang, hvori den umyndige er afskåret fra at handle selv, råder en værge på hans vegne. For mindreårige er en af forældrene værge, for umyndiggjorte og for mindreårige, der ikke har nogen født værge, skal der af retten beskikkes en værge. Pengemidler skal indsættes i overformynderiet og bestyres af dette. Værgen står under tilsyn af myndighederne, og han må f.eks. ikke uden samtykke fra tilsynsmyndighederne sælge eller belåne fast ejendom.

Myndighedsloven indeholder endvidere nogle regler angående børns og sindssyges erstatningsansvar, hvorefter erstatningsansvaret for et barn under 15 år og for den, der på grund af sindssygdom og lignende har været ude af stand til at handle fornuftsmæssigt, kan nedsættes eller bortfalde. Om sindssyges retshandler bestemmes det, at en aftale truffet af en person, der på grund af sindssygdom og lignende har manglet evnen til at handle fornuftsmæssigt, ikke er bindende.

Af det i obligationsretsafsnittet udviklede vil det forstås, hvorfor habilitetsproblemer hidtil har spillet så ringe rolle på Grønland. Det foran bemærkede viser, at man i Grønland ikke står fremmed over for den tankegang at begrænse personers råden i deres egne anliggender, specielt formueanliggender, men tværtimod i så henseende går videre end efter dansk myndighedslovgivning, omend ud fra andre synspunkter. Der findes bl.a. under hensyn hertil ikke at bestå betænkeligheder ved på Grønland at indføre adgang til umyndiggørelse og anordning af lavværgemål i samme omfang

som efter dansk ret. På den anden side bør man formentlig ikke i videre omfang åbne adgang til umyndiggørelse.

Det er ved omtalen af betingelserne for at indgå ægteskab nævnt, at der i Grønland må antages at bestå en opfattelse af, at børn, der bor hjemme, selv op i årene i vidt omfang er afhængige af deres forældre, og i afsnittet om ægteskabets retsvirkninger er det bemærket, at den i ældre tid eksisterende husherreordning bl.a. synes at have ytret sig deri, at de til husfællesskabet hørende personer i visse henseender manglede selvstændig handleevne, idet husherren handlede på deres vegne[1]. Husherreordningen er som omtalt nu ved at smuldre hen, og der kan næppe være tvivl om, at der ikke længere består nogen manifest grønlandsk særopfattelse i denne henseende. Det må antages, at de i dansk ret gældende principper for reglerne om handleevne kan tilpasses på grønlandske forhold. En 21-års grænse for formueretlig råden vil ikke føles for høj og kan ikke, jfr. det i ægteskabsafsnittet nævnte forhold, at unge grønlændere bliver boende hjemme, indtil de indgår ægteskab, ventes at ville medføre praktiske ulemper. Det forudsættes herved, at reglen på samme måde som efter dansk ret modificeres med hensyn til råden på egen hånd ved indgåelse af arbejdsaftaler og over selverhverv - modificationer, der synes at gå videre end gældende grønlandsk opfattelse, men som formentlig er ubetænkelige.

Reglerne om værger synes i alt væsentligt at kunne overføres uændret. Med hensyn til bestyrelsen af de umyndiges midler vil den grønlandske sparekasse i hvert fald indtil videre formentlig kunne varetage de opgaver, der her i landet bestrides af overformynderiet. Tilsynsvirksomheden foreslås henlagt til skifteretterne, d.v.s. underdommerne, under overtilsyn af appelretten.

Der findes intet til hinder for at overføre den danske regel om sindssyges retshandler.

---

1) SRT i Jhb frifinder i 1933 med 4 stemmer mod 1 en person, der var tiltalt for tyveri fra sin svigermoders depot, mens hun var borte i besøg, "under henvisning til, at han ifølge gammel grønlandsk hævd som husherre bærer ansvaret for sin husstand og dermed også kan siges at have haft dispositionsret over depotet, så meget mere som det af retsbehandling fremgår, at han i realiteten forsørger sin svigermoder."

De oplysninger, der foreligger med hensyn til børns erstatningsansvar, er for utilstrækkelige og indbyrdes modstridende til at give sikre holdepunkter for en vurdering af grønlandsk opfattelse i denne henseende, men der synes at være en tendens til i ret vidt omfang at anse forældre for ansvarlige for deres børns skadegørende handlinger, jfr. fremstillingen i erstatningsafsnittet, en tendens der kan sættes i forbindelse med de tidligere gældende husherreregler. Den i det nævnte afsnit citerede dom fra Jhb angående et af en 14-årig dreng begået tyveri, for hvilket hans "værge" ansås for erstatningspligtig, tager ifølge mundtlig meddelelse ikke stilling til spørgsmålet om den erstatningsretlige lavalder. Der synes ikke at være noget i vejen for at lade de danske regler, hvorefter børn er erstatningsansvarlige efter samme regler som voksne, men med mulighed for nedsættelse af erstatningspligten for børn under 15 år, vinde indpas i Grønland. Det samme gælder reglen om sindssyges erstatningsansvar.

De danske regler om tvangsindlæggelse af sindssyge egner sig ikke til at overføres til Grønland. Nogen særskilt lovgivning herom er næppe påkrævet, men måske visse administrative bestemmelser, f.eks. om indberetningspligt for lægerne til den med sundhedsvæsenet tilsynsførende myndighed, er påkrævet.

Spørgsmålet om indførelse af lovregler om adgang til sterilisation og det hermed forbundne spørgsmål om adgang til afbrydelse af svangerskab er af overvejende socialtmedicinsk karakter, og det findes at ligge udenfor denne ekspeditions opgave at tage stilling dertil.